

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**WEB TABANLI UYGULANAN
DUYGUSAL İHMAL VE İSTİSMARI
ÖNLEME EBEVEYN EĞİTİM
PROGRAMININ DUYGUSAL İSTİSMAR
FARKINDALIK DÜZEYİNE VE ÇOCUK
YETİŞTİRME TUTUMUNA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra GÜLİRMAK

**Samsun
Ocak-2019**

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**WEB TABANLI UYGULANAN
DUYGUSAL İHMAL VE İSTİSMARI
ÖNLEME EBEVEYN EĞİTİM
PROGRAMININ DUYGUSAL İSTİSMAR
FARKINDALIK DÜZEYİNE VE ÇOCUK
YETİŞTİRME TUTUMUNA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra GÜLİRMAK

**Danışman
Dr.Öğr.Üyesi Oya Sevcan ORAK**

**Samsun
Ocak-2019**

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Kübra GÖLİRMAK tarafından Dr. Öğr. Üyesi Oya Sevcan ORAK Danışmanlığında hazırlanan "Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İhmal ve İstismar Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Farkındalık Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından 14 /01 /2019 tarihinde yapılan sınav ile Hemşirelik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr.Öğr. Üyesi Hatice DURMAZ, Atatürk Üniversitesi

Üye: Dr.Öğr. Üyesi Oya Sevcan ORAK, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Danışman)

Üye: Dr.Öğr. Üyesi Serap GÖLEÇ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ONAY

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

.....

Prof. Dr. Ahmet UZUN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca gerek bilimsel ve gerekse tez çalışmalarım sürecinde önerileri, katkıları ve yönlendirmeleriyle çalışmama bilimsel bir anlam ve içerik kazandıran, maddi manevi katkılarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Oya Sevcan ORAK'a,

Her zaman desteğini ve katkılarını yakından hissettiğim Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Başkanı sevgili hocam, Dr. Öğr. Üyesi Serap GÜLEÇ'e ve tezime verdiği değerli katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Hatice DURMAZ'a,

Bugünlere gelmemde büyük katkısı olan başta sevgili annem Tülay GÜLİRMAK olmak üzere tüm aileme ve her zaman desteğini hissettiğim sevgili dayım Dr. Murat SEVEN'e,

Tez süresince bana destek olan sevgili kardeşim Zeynep GÜLİRMAK'a,

Bu zorlu süreç içerisinde yanımda olan başta Arş. Gör. Elif Güzide EMİRZA olmak üzere tüm arkadaşlarıma ve sevgili dostlarıma,

Tez veri toplama sürecimde bana destek olan Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Hastalıkları Poliklinikleri sağlık çalışanlarına,

Sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum...

Bu araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından PYO.SBF.1904.18.005 proje numarası ile desteklenmiştir.

ÖZET

WEB TABANLI UYGULANAN DUYGUSAL İHMAL VE İSTİSMARI ÖNLEME EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ DUYGUSAL İSTİSMAR FARKINDALIK DÜZEYİNE VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMUNA ETKİSİ

Amaç: Bu araştırmanın amacı, web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının duygusal istismar farkındalık düzeyine ve çocuk yetiştirme tutumuna etkisini belirlemektir.

Materyal ve Metot: Araştırma randomize kontrollü yarı deneysel tipte planlanmıştır. Evrenini, 15.02.2018-15.08.2018 tarihleri arasında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Çocuk Hastalıkları polikliniklerine çocuklarını getirerek başvuran ebeveynler, örneklemini ise, 60 ebeveyn oluşturmuştur (30 deney, 30 kontrol). Araştırmada veri toplama aracı olarak, “Kişisel Bilgi Formu”, “Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ)” ve “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)” kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunu oluşturan ebeveynler randomizasyon ile ayrılmış, ön test ölçümleri e-mail aracılığıyla yapılmıştır. Deney grubundaki ebeveynlere 6 haftalık web tabanlı duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programı uygulanmıştır. Eğitim sonunda deney ve kontrol gruplarındaki tüm ebeveynlerin tekrar son test ölçümleri yapılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikleri, kıkare analizi, independent t testi, paired sample t testi kullanılmıştır.

Bulgular: Kontrol grubunda ön test ve son test puanlarında olumlu yönde herhangi bir değişim olmazken ($p>0,05$), deney grubunda Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği'nin toplam puanında ve tüm alt boyutlarında; PARI ölçeğinin “Aşırı annelik” ve “Sıkı disiplin” alt boyutlarında ön test ve son test sonuçlarında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Sonuç: Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde; ebeveynlere uygulanan web tabanlı uzaktan eğitimin; ebeveynlerin duygusal istismar farkındalık düzeyinde ve çocuk yetiştirme tutumları üzerinde olumlu yönde bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn; Hemşirelik; İhmal; İstismar.

**Kübra GÜLİRMAK, Yüksek Lisans Tezi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Samsun, Ocak-2019**

ABSTRACT

IMPACT OF WEB BASED EMOTIONAL NEGLECT AND ABUSE PREVENTION PARENT EDUCATION PROGRAM ON EMOTIONAL ABUSE AWARENESS LEVEL AND CHILD RAISING ATTITUDE

Aim: The aim of this study was to determine the effect of parental education program on emotional abuse abuse and child rearing behaviors.

Material and Method: The study was planned as a randomized controlled quasi-experimental type. The population of the parents who applied their children to the polyclinics of Ondokuz Mayıs University Health Application and Research Center between 15.02.2018-15.08.2018 was composed of 60 parents (30 experiments, 30 controls). “Personal Information Form”, “Emotional Abuse Awareness Scale (EAAS)” and “Family Life and Child Rearing Attitude Scale (PARI)” were used as data collection tools. The parents of the experimental and control groups were separated by randomization and pre-test measurements were performed via e-mail. The parents in the experimental group received a 6-week web-based emotional neglect and abuse prevention parent education program. At the end of the training, all the parents in the experimental and control groups were re-tested. Descriptive statistics, chi-square analysis, independent t test and paired sample t test were used for data analysis.

Results: While there was no positive change in the pre-test and post-test scores in the control group ($p>0.05$), in the experimental group, in the total score of the “Emotional Abuse Awareness Scale” and in all sub-dimensions; a significant difference was found in the pre-test and post-test results of the PARI scale sub-dimensions. Extreme maternity PARI and “Strict discipline” ($p <0.05$).

Conclusion: As a result of the research findings; web-based distance education applied to parents; It was concluded that parents had a positive effect on emotional abuse awareness and child rearing attitudes.

Key words: Abuse; Neglect; Nursing; Parent.

**Kübra GÜLİRMAK, Master Thesis
Ondokuz Mayıs University – Samsun, January-2019**

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devleti
APSAC	: American Professional Society on the Abuse of Children
DİFÖ	: Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği
OMÜ-SUVAM	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkez Müdürlüğü
PARI	: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu
WHO	: World Health Organization
WTUE	: Web Tabanlı Uzaktan Eğitim

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
SİMGELER VE KISALTMALAR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Problemin Tanımı ve Önemi.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı	2
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1.Çocuk ve Çocuk Hakları Kavramı	3
2.1.1.Çocuk Kavramı.....	3
2.1.2.Çocuk Hakları Kavramı.....	3
2.2.Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı: Çocuk İstismarı.....	4
2.2.1.Çocuk İstismarı ve İhmali Kavramı	4
2.2.2.Çocuk İstismar ve İhmalinin Tarihçesi.....	5
2.2.3.İstismar ve İhmal Çeşitleri.....	6
2.3.Duygusal İstismar ve İhmal	7
2.3.1.Duygusal İstismar Kavramı	7
2.3.2.Duygusal İhmal Kavramı	8
2.3.3.Duygusal İstismar ve İhmalin Epidemiyolojisi	9
2.3.4.Duygusal İstismar ve İhmalin Nedenleri	10
2.3.5.Duygusal İhmal ve İstismarı Artırıcı Risk Faktörleri.....	11

2.3.6.Duygusal İstismar ve İhmal Kapsamına Giren Davranışlar	13
2.4.Duygusal İstismarın ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri	15
2.4.1.Davranışsal Etkileri	15
2.4.2.Emosyonel Etkileri	16
2.4.3.Çocuk İstismar ve İhmalinin Hukuksal Yönü	16
2.4.4.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi	17
2.4.5.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesinde Hemşirelerin Rolleri	18
2.5.Çocuk Yetiştirme Tutumları	19
2.5.1.Aile	19
2.5.2.Çocuk Yetiştirme Tutumu	19
2.5.3.Aşırı Baskıcı ve Otoriter Tutum	20
2.5.4.Serbest Anne Baba Tutumları	21
2.5.5.İlgisiz ve Kayıtsız Anne Baba Tutumları	22
2.5.6.Dengesiz ve Kararsız Anne Baba Tutumları	22
2.5.7.Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumları	22
2.5.8.Reddedici Anne Baba Tutumları	23
2.5.9.Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumları	24
2.5.10.Güven Verici Destekleyici Aile Tutumları.....	24
2.6.Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler	25
2.7.Anne Baba Eğitiminde Web Tabanlı Uzaktan Eğitimin Önemi (WTUE).....	26
3. MATERYAL VE METOT	28
3.1.Araştırmanın Şekli	28
3.2.Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....	28
3.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi	28

3.4.Araştırmada Etik İlkeler	29
3.5. Veri Toplama Araçları	29
3.5.1.Sosyo- Demografik Özellikler Formu	30
3.5.2.Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)	30
3.5.3.Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ).....	31
3.6.Verilerin Toplanması	31
3.7.Deneysel Çalışmanın İçeriği	32
3.8.İstatistiksel Değerlendirme.....	36
3.9.Araştırmanın Değişkenleri	36
3.10.Araştırmanın Sınırlılıkları	39
4. BULGULAR	40
5. TARTIŞMA.....	45
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	49
6.1.Sonuçlar.....	49
6.2.Öneriler	49
KAYNAKLAR	50
EKLER	60
ÖZGEÇMİŞ	83

1. GİRİŞ

1.1.Problemin Tanımı ve Önemi

Çocuk ihmal ve istismarı günümüzde önemli bir toplum sağlığı sorunudur. Çocuğa kısa/uzun vadeli fiziksel ve ruhsal zarar vererek, kalıcı hasarlara, hatta ölüme yol açabilmesi nedeniyle hayati önem taşımaktadır (İnci, 2010). Çocuk istismarı en geniş anlamda; çocukların bakımı ve eğitiminden sorumlu, aralarında güç ve güven ilişkisi bulunan, anne-baba veya çocuğa bakmakla yükümlü diğer kişiler tarafından, çocuğun fizyolojik ve psikolojik durumunu etkileyecek, gelişimine zarar verecek şekilde uygulanan eylemleri içeren durumdur. İhmal ise, çocuğun barınma, beslenme, sağlık, giyim, eğitim, bakım, koruma ve güvenliğini sağlama konusunda bakımını üstlenen ebeveynler veya diğer kişilerin bu konuda üzerine düşen görevleri yapmamaları ve yapmayı reddetmeleri durumudur (WHO, 2002). Ebeveynler veya çocuğun bakımından sorumlu diğer kişiler çocuğu çeşitli şekillerde ihmal ve istismara maruz bırakabilmektedirler. Bu kapsamda istismar ve ihmal çeşitleri, fiziksel, cinsel, duygusal istismar/ihmal olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002). Ayrıca ekonomik istismar ve internette istismar da günümüzde sıklıkla konuşulan ihmal/istismar türleri arasında yerini almaktadır. Bu istismar türleri arasında en sık görülen, duygusal istismar, ebeveyn ya da çocuğun hayatındaki diğer yetişkinler tarafından çocuğa uygulanan duygusal yönden örseleyici söz ve davranışlardır (Fırat ve ark., 2016). Bu söz ve davranışlar, çocuğun duygusal beklentilerine uymayan, kişiliğini zedeleyen, duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyen eylem ya da eylemsizlikleri içermektedir. Duygusal ihmal ise, çocuğa yeterince ilgi ve şefkat göstermeme, çocuğu sevgiden mahrum bırakma durumudur (Taner ve Gökler, 2004; Fırat ve ark., 2016). İstismar ve ihmal türleri içinde diğer istismar türleriyle birlikte de görülebilen duygusal istismar ve ihmal çoğu zaman yıkıcı ve daha kalıcı etkilere sahiptir (Polat, 2001). Örneğin, çocuğun maruz kaldığı istismarın fiziksel etkileri zamanla hafiflemesine rağmen, duygusal istismar izleri çocuğun yaşamı boyunca kalmakta, bu durum kendini farklı bozukluklarla gösteren kötü seyirli ve ilerleyici bir sendrom haline dönüştürebilmektedir (Öztürk, 2007).

Duygusal istismar ve ihmal diğer istismar türlerine oranla daha sık görülmesine rağmen, rapor edilen veya bildirilen oranlar diğerlerine göre daha azdır (Tıraşçı ve Gören, 2007). Bu durumun çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerden birçoğu, ebeveynlerin ve toplumun bilgi düzeyleri ve inanç sistemleri ile ilgilidir. Ebeveynlerin alışagelmiş olumsuz

çocuk yetiştirme tutumları veya çocuk yetiştirme konusunda bilgi eksikliklerinin olması, farkında olmadan çocuklarına duygusal istismar ve ihmal uygulamalarına neden olmakta ve bu durum çoğu zaman üstü kapalı olarak kalmaktadır (Aral, 1997). Gizli kalan ihmal ve istismar vakalarının önlenmesi ve erken dönemde tespiti çocuğun daha az zarar görmesini sağlayacaktır.

İhmal ve istismarı önleme çalışmalarında, ebeveyn eğitim programlarının önemi büyüktür. Ebeveynlere uygun eğitim programları hazırlanması, ebeveynlerin bilinçlendirilmesi olası ihmal ve istismar vakalarının önüne geçilmesinde, mevcut olan istismar vakalarının tespitinde ve zamanında müdahalesinde büyük önem taşımaktadır (Knox ve ark., 2011). Bu eğitimlerin ebeveynlerin etkili bir şekilde katılımını sağlaması, zaman kaybı oluşturmaması, günümüz teknolojisinin gerisinde kalmaması beklenmektedir (Fourie, 2001; Moore ve Kearsley, 2011; Dougherty ve ark., 2014). Bu özellikler göz önüne alınarak bu çalışmada, duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programları web tabanlı uzaktan yolla yapılmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının duygusal istismar farkındalık düzeyine ve çocuk yetiştirme tutumuna etkisini belirlemektir.

Araştırma hipotezleri;

H₁: Web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının duygusal istismar farkındalık düzeyine etkisi vardır.

H₂: Web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının çocuk yetiştirme tutumuna etkisi vardır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1.Çocuk ve Çocuk Hakları Kavramı

2.1.1.Çocuk Kavramı

“Çocuk” ve “çocukluk” kavramları, içinde buldukları topluma ve kültüre göre şekillenebilen kavramlardır. Bu kavramlar ait olduğu toplumun yapısal, kültürel, inançsal ve ekonomik özelliklerine bağlı olarak değişebilir (Bayhan, 1998). Bunların dışında mizaç, çevresel ve biyolojik etmenler, çocuk ve çocukluk kavramları üzerinde şekillendirici etkiye sahip diğer faktörlerdendir (Woodhead, 2006). Çocuk ve çocukluk kavramları her toplumda farklı yaş aralığını kapsayabilmektedir. Örneğin; günümüz Latin Amerika’sının bazı bölgelerinde, çocukluk çağı 0-5 yaş aralığını kapsarken, batı dünyasında bu dönem 0-18 yaş aralığına kadar yükselmektedir (Çakıcı, 2002). Ancak, genel anlamda çocuk kavramı ele alınacak olursa, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin (2004) 1. maddesi 18 yaşından küçük her insanı çocuk olarak nitelendirmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (2004) 6. maddesine göre ise çocuk kavramı; 18 yaşını tamamlamamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Çocuklarla ilgili sözleşme, kanun veya yasalarda ortak olarak 18 yaş esas alınarak çocuk kavramı tanımlanmıştır.

2.1.2.Çocuk Hakları Kavramı

Tüm canlıların yaşam hakkının altında yer alan insan hakları, herhangi bir şarta veya statüye bağlı olmaksızın doğuştan sahip olunan dokunulamaz, vazgeçilemez, üstün nitelikli ahlaki değerler olarak tanımlanmıştır. Bu haklar insanın değerini koruyan, yaşaması için gerekli olan zorunlu koşulları sağlayan ve insan olmaktan kaynaklanan gereksinimleri karşılamayı hedefleyen en temel değerlerdir (Öztürk, 2007; Gürhan, 2015). Çocuk hakları ise, insan hakları ve demokrasinin çekirdeğini oluşturan ve çocukların doğar doğmaz kazanmış oldukları haklardır (Çılga, 2001; Öztep, 2010). Modern hukuk sistemlerinde bu haklar; sağlanma düzeyi devletlerarası farklılıklar göstermekle birlikte, yasalar aracılığı ile sağlanmaktadır (Öztürk, 2007; Öztep, 2010). Daha geniş kapsamda çocuk haklarının sağlanması ve uluslararası ortak bir dil oluşturulması amacıyla, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1949), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (2004) ve diğer antlaşmalar yapılmış, çocuk hakları güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu hakların tüm dünyada evrensel nitelikte bütünlük sağlayabilmesi için çeşitli uluslararası normlar

geliştirilmiştir. Çocukların sahip oldukları ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklar bu anlaşmalarla belirlenmiş olup, devletler bu hakları çocuklara sağlamakla yükümlü hale getirilmiştir. Ancak bu hakların sağlanması, korunması veya sürdürülmesi konusu yalnızca devletlerin sorumluluğu değil, aynı zamanda tüm insanlığın sorumluluk alması gereken önemli bir konudur (Gürhan, 2015).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede (1989), çocukların sahip oldukları haklar; yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılma hakları başlıkları altında ele alınmıştır. Yaşamsal haklar, çocuğun yaşamını sürdürebilmesi için sahip olması gereken standartları içermektedir. Bunlar; tıbbi bakım, yiyecek ve barınma gibi temel gereksinimleri ele alan haklardır. Gelişme hakları, çocuğun sağlıklı bir duygusal gelişim sürecinde olması gereken eğitim, oyun, dinlenme, bilgi edinme, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü hakkı gibi hakları kapsamaktadır. Korunma hakları ise, tüm ihmal ve istismar çeşitlerinin zararlarından, bağımlılık, satış, kaçırılma ve zorla alıkoymaya karşı çocuğu teminat altına alan haklardır. Ayrıca çocuğun aile ve toplum içerisinde ifade ve düşünce özgürlüğü hakkı; dernek kurma hakkı; özel yaşamı saklı tutma hakkı gibi hakları da vardır (Akyüz, 2001; Dinç, 2015).

2.2.Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı: Çocuk İstismarı

2.2.1.Çocuk İstismarı ve İhmali Kavramı

Çocuk istismarı kavramı; çocuğa bakım verici rolü olan anne, baba veya çocuğa bakmakla yükümlü diğer yetişkin bireyler tarafından; fiziksel, duygusal ya da cinsel yolla uygulanan, kaza dışı ve önlenemez olumsuz bir davranışın, çocuğun beden ve ruh sağlığına zarar verecek, büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde etkileyecek şekilde uygulanmasını içeren bir durumdur (Ziyalar, 1999; Aral ve Gürsoy, 2003; Mc Donald, 2007). Dünya Sağlık Örgütü (2002) ise çocuk istismarını; “Yetişkin bir birey tarafından isteyerek ya da istemeyerek yapılan, çocuğun fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen tutum ve eylemler” olarak ifade etmektedir. Tanımdan anlaşıldığı üzere yetişkinin niyetinden çok, yapılan davranışın çocuk üzerinde oluşturduğu olumsuz ve zarar verici sonuçlar önem taşımaktadır. Bu durumun çocuğa zarar vermesinin yanında, gerçekleştiği toplumun kültür değerlerinden farklı olması ve uzman kişilerce de istismar olarak nitelendirilmiş olması gerekmektedir (Polat, 2008).

Çocuk ihmali ise, çocuğa bakım vermekle yükümlü ebeveyn veya çocuğun bakımından sorumlu başka bir yetişkinin; çocuğun yaşam için gerekli temel ihtiyaçlarından

olan beslenme, barınma, sevgi, güven gibi ihtiyaçlarını yerine getirme konusunda üzerine düşen sorumlulukları yapmaması veya yapmayı reddetmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu görev ihmal sonucu çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişimi engellenmektedir. Çocuk istismarı ve ihmal konusunda birçok farklı tanım yapılmasına rağmen tüm tanımların ortak paydasında çocuğa verilen fiziksel ve ruhsal hasar ön plandadır (Turhan ve ark., 2006).

İstismar ve ihmal kavramları potansiyel zarar verme açısından benzer özelliklerde olmasına rağmen, birbirlerinden farklı özellikleri de vardır. İstismar ve ihmal terimlerini birbirinden farklı kılan en önemli nokta, istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir davranış şekli olmasıdır (Özcan 2009; Derman, 2014). İstismar kavramı; çocuğa zarar verici bir dizi eylemleri içerirken; ihmal ise, yapılması gereken bir eylemin yapılmaması sonucu çocuğun zarar görmesini kapsamaktadır. Ancak hem ihmal, hem de istismar, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimine zarar veren fiziksel, duygusal ve cinsel içerikli olumsuz nitelikli birçok eylemi içermektedir (Öztürk, 2007).

2.2.2.Çocuk İstismar ve İhmalinin Tarihçesi

Çocuk istismar ve ihmalinin geçmişine yazılı tarihin başlangıcından itibaren rastlanmaktadır. Bu konuya yönelik ilk araştırmalar çoğunlukla fiziksel istismar üzerine olmuştur. 1860 yılında ilk kez Paris Tıp Akademisinde Tardieu tarafından tıbbi literatürde yerini almadan önce ilk olarak Hugo ve Dickens'in romanlarında çocukların cinsel ve fiziksel istismarından bahsettiği görülmektedir (Tercier, 1998). Daha sonra 1946 yılında Caffey "Caffey Sendromu"nu, Kempe ve ark. ise 1962 yılında "Hırpalanmış Çocuk Sendromu" (battered child sendrom) kavramlarını tanımlanmışlardır (Caffey, 1946; Kempe, 1962). Çocuk istismarına ilişkin ilk kayıtlı vaka örneği ise, 1874 yılında Amerika Birleşik Devlet'lerinde (ABD), üvey annesi tarafından sekiz yaşındaki bir kız çocuğuna uygulanan fiziksel istismar olgusudur (Gürhan, 2015).

Zaman içerisindeki teknolojik değişimler, bilimsel ilerlemelerle birlikte çocuğa yaklaşım da değişmiştir. Sağlık alanındaki ilerlemeler sayesinde çocuk sağlığına verilen önem artmış, çocuk ölüm oranları azalmıştır. Çocuğun barınma, beslenme, giyim ve eğitim imkânları optimal seviyeye ulaşmaya başlamıştır. Günümüz dünyasında çocuğun yaşamsal haklarında ilerleme olmasına rağmen, çocuğun suç, madde kullanımı, ihmal ve istismara uğrama oranlarında artışlar olmuştur (Bayhan, 1998; Uysal, 1998).

Çocuk ihmal ve istismarı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de özellikle son 10 yıl içerisinde gündeme gelmiş ve bu konuda farkındalık oluşmaya başlamıştır (Şahin ve Taşar, 2012). Bu konuda farkındalığın oluşması ile birlikte bir çok anabilim dalı bu konuyu çalışma kapsamına almış ve alanında uzman kişiler konuya özgün bakış açısıyla koruma, önleme veya rehabilitasyon çalışmalarına hız kazandırmışlardır. Bu çalışmalar kapsamında hekimler, hemşireler, ebeler, adli tıp uzmanları, çocuk-ergen ruh sağlığı uzmanları, pediatristler, hukukçular, sosyal hizmet uzmanları gibi birçok meslek grubu çocuk istismarı ve ihmali çalışmalarında yer almaya başlamışlardır (Kara ve ark., 2004).

2.2.3.İstismar ve İhmal Çeşitleri

Çocuk ihmal ve istismarı genel olarak üç ana grup altında ele alınmaktadır. Bunlar; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar/ihmaldir. Ayrıca son zamanlarda bu istismar çeşitlerine ek olarak internette istismar ve ekonomik istismar da sınıflandırmaya dahil edilmiştir (Tunalı ve ark., 2004; Ayrıl, 2010, Gürhan, 2015).

Toplumda sıklıkla karşımıza çıkan, istismar çeşitlerinden olan fiziksel istismar, 18 yaşından küçük bireye, bakım veren kişi tarafından fiziksel olarak hasar verilmesi, yaralanması durumudur. Hasar verici davranışlar, elle ya da bir nesne aracılığıyla çocuğu iterek, sarsarak, yakarak ya da ısıarak yapılan eylemleri içermektedir (Kaplan ve ark., 1999; Taner ve Gökler, 2004). Fiziksel ihmal ise; çocuğun bakımından sorumlu kişilerin çocuğun gelişimine zarar veren davranışları neticesinde, çocuğa mevcut olan kaynakların sağlanmamasıdır (Doruk, 2012).

Çocuğun cinsel istismarı; bir yetişkinin, cinsel uyarı veya doyuma ulaşmak için çocuğu cinsel obje olarak kullanması, fuhuşa zorlaması, genital bölgeye temas, teşhircilik, cinsel içerikli sözler söylemesi ve son aşama olan cinsel ilişki (ırza geçme) gibi geniş yelpazedeki davranışlarını kapsayan bir durumudur (Nurcombe, 2000; Topbaş, 2004). Cinsel ihmal, çocukların cinsel gelişimine önem verilmemesi, bu konuda bakım verenin çocuğa yeterli bilgi vermemesi veya çocuğu cinsel istismar ve ihmale karşı korumamasıdır (Atman, 2004). Bu duruma neden olan faktörlerden biri de, “İnternette istismar” dır. Sanal ortamın kontrolsüz ve bilinçsizce kullanımı çocuklar için çeşitli tehlikeler oluşturmaktadır. Bu tehlikelerden en risklisi de cinsel içerikli siteler aracılığıyla yetişkinlerin birtakım cinsel ısrar ve teklifleri ile karşılaşmaları ve daha sonra bu kişiler tarafından cinsel istismara uğratılmalarıdır. Karşı cinsi ve cinselliği yeterince tanımayan çocuklar yetişkinler tarafından cinsel olarak sömürülmekte ve ölüme kadar giden boyutta çok ciddi hasarlara

maruz kalabilmektedirler. Çocuklarla cinsel ilişkiye girmek gibi hedefi olan erişkinlerin, internet aracılığıyla çocukların neredeyse odasına kadar girebildiği, çocukların sıklıkla kullandığı internet sitelerine girerek çocuklarla bir şekilde iletişime geçtikleri, çocuklar ile erotik sohbetler yaptıkları ve daha sonrasında gerçek ortamlarda buluşmayı teklif ederek çocukları cinsel açıdan istismar ettikleri bilinmektedir (Crosson, 2005, Gürhan, 2015).

Ekonomik istismar, çocuğun gelişimi için zarar verici veya engelleyici olan, çocuk haklarını ihmal edici iş kollarında çalıştırılması durumudur. Ayrıca büyüme ve gelişmede gecikme, mevsimsel koşullara uygun giyinmeme ve kirlilik, kimyasal veya fiziksel etkenli yaralanmalar, sık sık hastalanma, halsizlik, fiziksel ve tıbbi bakım ihtiyaçlarının giderilmemesi ya da giderilmesi konusunda isteksiz olma da bu kapsamda ele alınan davranışlardır (WHO, 2002; Sarı, 2010).

Duygusal istismar, çocuğa bakım veren kişilerin sürekli bir şekilde çocuğa karşı yıkıcı etkilere sahip davranışlar göstermesi durumudur. Duygusal ihmal ise, çocuğun sevilmemesi, ihtiyacı olan duygusal ilgi ve yakınlığın ona gösterilmemesidir (Atman, 2004).

2.3.Duygusal İstismar ve İhmal

2.3.1.Duygusal İstismar Kavramı

Duygusal istismar kavramı ilk kez, 1974 yılında ABD’de “Mental Hasar” kavramıyla gündeme gelmiştir (Sertler, 2002). WHO (2002) duygusal istismarı, “Çocuğa gelişimsel olarak uygun destekleyici bir çevrenin sağlanmaması durumu” olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, çocuğa birinci bağlanma figürünün sağlanmaması ve çocuğun içinde yaşadığı toplumla uyumlu olmasının engellenmesi, duygusal ve sosyal beceri kazanmasının sağlanmaması da duygusal istismar kapsamına girmektedir. Öte yandan çocuğun sağlığına, her türlü gelişimine zarar veren veya zarar verme potansiyeli yüksek eylemler de duygusal istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Garbarino, 1986; Derman, 2014; Fırat ve ark., 2016). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF, 2004) ise; çocuğun duygusal istismar ve ihmalini “Çocuğun sahip olduğu nitelik, kapasite ve isteklerinin sürekli olumsuz olarak ele alınması, sosyal ilişki ve kaynaklarla etkileşiminin sürekli olarak engellenmeye çalışılması, insanüstü güçlerle ya da terk edilmekle korkutulması, çocuktan gelişimsel özellikleriyle uyumlu olmayan isteklerde

bulunulması ve çocuğa ruhsal açıdan yıkıcı davranışlar uygulanması” olarak tanımlanmıştır.

Duygusal istismar en sık görülen istismar türü olmasının yanı sıra potansiyel hasar verme açısından da en zararlı istismar türüdür (Hart ve Brassard, 1987; Gemalmaz, 2005; Gürhan, 2015). Tek başına görülebildiği gibi diğer istismar ve ihmal türlerine de eşlik edebilir (Glaser, 2002; Derman, 2014).

Eleştiri ve duygusal istismar terimleri birbirine benzer gibi gözüke de, aralarında bazı farklılıklar vardır. Aralarındaki en önemli fark; istismarda tehdit ya da kaba sözlerin tekrar edici ve sürekli olması, eleştiride ise genellikle çok sık tekrarlayıcı olmamasıdır. Eleştiri toplumdaki herhangi biri tarafından yapılabilirken, duygusal istismarın genellikle toplumdaki diğer bireylere göre daha yakın ve güvenilir kişilerden gelmesi diğer farklı özelliklerinden biridir. Duygusal istismarın göreceli olarak daha yakın ve güvenilir kişilerden gelmesi duygusal istismarla mücadele etmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca istismardan farklı olarak eleştiren kişi davranışını saklama ya da gizleme ihtiyacı içinde değildir. Eleştiride, eleştirilen kişi cezalandırılma korkusu olmadan eleştirilere cevap verme şansına sahip olabilir. İstismarcı ise, kurbanın kendini savunmasına tahammül edemez. Eleştiren kişi karşısındaki kişiyi ve ilişkiyi tamir etme amacıyla özür dileyebilir. İstismarcı da özür dileyebilir, ancak zamanla anlaşılır ki bu özür içtenlikten uzaktır, kurbanını daha sonra tekrar sömürebilmek içindir (Öztürk, 2011).

2.3.2.Duygusal İhmal Kavramı

Duygusal ihmal, “Çocuğun sevgi ve şefkat gibi duygusal gereksinimlerine karşı kayıtsız kalınması, eğitim gereksinimlerinin karşılanmaması durumudur”. Başka bir tanımla duygusal ihmal; çocuğun korkutulması, tehdit edilmesi, aşağılanması, reddedilmesi, çocuğun ihtiyacı olan sevgi ve duygusal ilginin gösterilmemesi veya tutarsız gösterilmesi, küçük yaşta çalıştırılmaya başlanması, temel gereksinimlerinin karşılanmaması durumudur. Çocuk bu temel gereksinimler sayesinde duygusal gelişimini sağlıklı olarak tamamlayabilmektedir.

Bu temel gereksinimler şu başlıklar altında ele alınmıştır (Benice, 2013; Tablo 1);

Tablo1. Çocuğun duygusal temel gereksinimleri

Güven	Çocuğun sağlık ve beslenme gereksinimlerine duyarlı olmak, onu her türlü tehlikeye karşı korumak.
Dokunulma	Çocuğun büyüme ve gelişimi esnasında gereksinim duyduğu sevgi, şefkat ve özenin göstermek.
Uyarılma	Çocuğu duygusal açıdan gelişimi için üzüntü, mutluluk gibi duygusal tepkilerini uyararak.
Kendini değerli görme	Çocuğa değerli ve biricik olduğunu hissettirmek.
Düzen ve yapı	Çocuğa rehberlik etme, onu doğru şeyler yapması için yönlendirmek.
Sosyalleşme	Çocuğun çevresiyle iletişim kurabilme becerisine sahip olması için gerekli özeni göstermek.

2.3.3.Duygusal İstismar ve İhmalin Epidemiyolojisi

Duygusal istismar, tespit edilmesi güç bir istismar türü olması nedeniyle gerçek oranlarını saptamak oldukça güçtür. Çoğu zaman diğer istismar türleri ile birlikte içiçe olması ve tespitinde önceliğin diğer istismar çeşitlerinde olması duygusal istismarın tanımlanmasına engel oluşturmaktadır (Pişi, 2013). Duygusal istismarın sosyo demografik özelliklerle ilişkisini inceleyen araştırmalara bakıldığında bazı sosyo demografik özelliklerin duygusal istismar oranları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Örneğin; tek ebeveynin, kalabalık aile ortamının, düşük sosyoekonomik düzeyin duygusal istismar oranları üzerinde olumsuz risk faktörü olduğu görülmektedir (Berger, 2004; Berkowitz; 2004. Cinsiyetler arası duygusal istismara uğrama durumlarına bakıldığında, bu konuda yapılan araştırmalar kız ve erkek çocuklar arasında duygusal istismara maruz kalma oranlarında önemli bir farklılık olmadığını göstermektedir. Yaşa göre duygusal istismara maruz kalma yaş aralığına bakıldığında ise, en fazla 6-8 yaşlar arasında görüldüğü, ergenlik döneminde ise bu oranın normal oranlarda seyrettiği görülmektedir (Jain, 1999). Türkiye’de 61 ilde UNICEF ile birlikte yürütülen “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması (2010)” kapsamında 7-18 yaş aralığında çocuklarla yapılan görüşme sonuçlarına göre, çocukların %49’unun duygusal istismara maruz kaldığı belirtilmiştir. Ülkemizde yapılan başka araştırmalar da ise duygusal istismar oranının %78 gibi yüksek bir oranda olduğu ve yaklaşık iki çocuktan birinin psikolojik travmatizasyona maruz kaldığı görülmüştür (Engin ve Büyükyazıcı, 2010; Bayraktar, 2015). Ülkemizde Çocuk

Koruma Birimine 4 yıl içine başvuranlar arasında %21,4 'ünün duygusal istismara maruz kaldığı bildirilmiştir. 2009-2010 yıllarında Ege üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nde çocuk istismarı tanısı almış olan olguların %11 inde duygusal istismar tanısı tespit edilmiştir (Koç ve ark., 2012).

Dubowitz (2002), tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; istismar alt boyutlarına bakıldığında; çocuğuna sevgisini göstermeme (%81,1), bağırma/azarlama (%77,6), odasına kapatma, kapıyı kilitleme (%8,4) ve el ve ayaklarını bağlama (%2,1) %58'ini oluşturmaktadır. Duygusal şiddet (aşağılama, kendi çıkarları için kullanma ve aşırı baskılama) %34'ünü, ihmal (görmezden gelme, değer vermeme, duygusal ihtiyaçları karşılamama) ise %16'sını oluşturmaktadır. Bilgen ve Karasu (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; annelerin %32,4'ünün çocuklarını evde tek başına bıraktıkları, %21,6'sının çocuklarına sevgilerini dile getirmediikleri, %17,7'sinin çocuklarına sevgilerini belli etmedikleri, %61,6'sının bağırma, %14,6'sının çocuklarını tehdit ettikleri, %9,7'sinin odaya kapatma davranışını gösterdikleri belirlenmiştir. Bu sayısal veriler buz dağının görünen kısmını yansıtmaktadır. Rakamlara yansıyan duygusal istismar oranlarının düşük olmasının çeşitli nedenleri vardır. Gözle görülür bir etki bırakmaması sebebiyle durumun tespitinin zor olması, bildirim oranlarının düşük olması, istismarın saklanmaya çalışılması veya inkar edilmesi, duygusal istismar konusunda yapılan araştırmaların yetersiz olması gibi durumlar, istismar oranlarının rakamlara yansıyan duygusal istismar oranlarının gerçek değerlerinden çok daha düşük olarak gösterilmesine neden olmuştur (Tıraşçı ve Gören, 2007; Bahar ve ark., 2009).

Ayrıca çocuğu büyüten kişilerin genellikle birinci dereceden yakın olması, çoğu zaman duygusal istismarın çocuğu disipline etmek için kullanılıyor olması ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlükler de diğer etkenler arasındadır (Çocuk İhmal ve İstismarı Önleme Kılavuzu, 2008).

2.3.4.Duygusal İstismar ve İhmalin Nedenleri

Duygusal istismarın gerçekleşme nedeni, fiziksel istismarın oluş nedenleriyle çoğunlukla aynıdır. Ebeveynlerin çocuklarını eğitime, disiplin, terbiye etme veya çocuk üzerinde otorite sahibi olma amacıyla başvurdukları hafif şiddet zaman içerisinde süreklilik kazanmakta ve normalleşmektedir. Zamanla şiddete duyarsızlaşan çocuk karşısında ebeveynler, şiddetin dozunu artırmakta, tekrarlayıcı ve örseleyici eylemlere, sözlere

başvurmaktadır. Bu durum ebeveynin zamanla duygusal ve fiziksel istismar uygulamasına neden olabilmektedir (Deveci ve Açık, 2003).

Benice'ye göre (2013), duygusal istismar, düşük ve yüksek düzey duygusal istismar olmak üzere iki düzeyde gerçekleşmektedir. Bu düzeyler;

Düşük Düzey Duygusal İstismar (D1)

- ocuğu cezalandırmak için ihtiyaçlarını karşılamamak (sevdiği bir şeyi yapmasını engellemek, ksmek, a bırakmak, onu dinlememek,
- ocuğu kapalı bir yerde alıkoymak
- Bağırmak, azarlamak,
- Zarar vermek ile korkutmak.

Yüksek Düzey Duygusal İstismar (D2)

- Terk etmekle, evden uzaklaştırmakla vb. korkutmak,
- Kötü sözler söylemek, hakaret etmek,
- Başka kişilerin yanında aşağılayıcı davranmak şeklinde-dir.

2.3.5. Duygusal İhmal ve İstismarı Artırıcı Risk Faktörleri

Duygusal ihmal ve istismarı artırıcı risk faktörleri;

- ocuk ile ilgi,
- Anne-baba ile ilgili,
- Ailenin sosyal yapısı ile ilgili,
- Toplumla ilgili risk faktörleri olarak gruplandırılmaktadır (Yenibaş ve şirin, 2007; Derman, 2014).

ocuk ile ilgili risk faktörleri;

- Kronik hastalığı, hiperaktif, tik, kekemelik, gece işemeleri olan ocuk veya düşük doğum ağırlıklı, erken doğan ocuklar (Brucker, 1991; Polat, 2001).
- Engelli ocuk (fiziksel sakatlık, doğumsal anomaliler, zeka geriliği,
- Uyku, yeme ve davranış bozuklukları olan ocuk,
- Okul başarisızlığı ve anti sosyal arkadaş grubuna sahip olan ocuk,
- Gebe annenin diğer çocuğu olmak,
- Çocuğun istenilen cinsiyette doğmaması (Aral, 1991) gibi durumlar çocukla ilgili durumlardır.

Anne- babalara ait bazı özellikler istismar ve ihmale yönelik riski artırabilmektedir. Örneğin; kriz durumunda problem çözme, baş etme yetersizlikleri olan ebeveynler karşılaştıkları sorunlar ile baş edememekte ve bu durum çocuğa istismar ve ihmal olarak yansımaktadır (Gürhan, 2015). Risk faktörleri ise;

- Çocukluklarında travmaya veya istismara uğramış ve/veya sorunlu çocukluk dönemi geçirmiş olmaları,
- Psikolojik problemler veya hastalıklara sahip olmaları,
- Alkol/ madde bağımlılığı olmaları,
- Üvey anne ya da üvey babalık durumu,
- Küçük yaşta ve sık aralıklarla çocuk sahibi olma,
- Anne babanın beklentisi ve çocuğun gelişimi arasındaki uygunsuzluk,
- İlgisiz, anlayışsız veya aşırı anksiyeteli olmaları (Brown, 1999),
- Düşük eğitim düzeyi, anti sosyal ebeveynler,
- Anne baba arasında sorunlar,
- Tek ebeveyn olmak (boşanma, ölüm, ayrı yaşama vb.) gibi faktörler anne babaya ait risk faktörleridir.

Ailenin sosyal yapısı ile ilgili risk faktörleri, küreselleşme nedeni ile toplumsal ekonomide meydana gelen değişimler aile iç süreçleri de bozmakta ve bazı sorunları kapsamaktadır. Bu sorunlar en çok çocukları etkilemekte ve çocukların istismar-ihmale uğrama risklerini artırmaktadır. Bu bağlamda ailenin sosyal yapısı ile ilgili risk faktörleri;

- Sosyoekonomik sorunlar, düşük eğitim düzeyi (Bilir, 1999),
- Planlı olmayan veya istenmeyen gebelikler (Aral, 1991),
- Çok çocukluk,
- Stresli yaşam,
- Sosyal izolasyon (Arıkan, 1998),
- Kültürel uyumsuzluk (Polat, 2001),
- Sağlık, bakım ve sosyal hizmet olanaklarına ulaşmada yeterli imkânların olmaması gibi durumları kapsamaktadır.

Toplumla ilgili risk faktörleri, bazen çocuk istismar ve ihmali başlatıcı- sürdürücü- tetikleyici ya da zemin hazırlayıcı olabilmektedir. Başlıca toplumsal risk faktörleri;

- Toplum içerisindeki sosyal eşitsizlikler,
- Korunmaya yönelik yasal boşluklar veya uygulanmasındaki sorunlar,
- Kültürel normlar, toplumda çocuğa gösterilen değerin az olması,
- Organize şiddet ve şiddetin sosyal kabul edilebilirliğinin artması,
- Çocuk aile politikaları (ebeveynin çocuğunu terk etmesi, annenin çalışması vb.),
- Sosyal bağlantılar ve komşuluk ilişkilerinin düşük olduğu toplumlar,
- Duruma müdahale edecek koruyucu sağlık hizmetlerinin yeterince etkin olmaması şeklinde sıralanabilir (Polat, 2001; Gürhan, 2015).

2.3.6. Duygusal İstismar ve İhmal Kapsamına Giren Davranışlar

Her anne baba çocuğunu büyütürken zaman zaman olumsuz, çocuğu örseleyici duygusal tepkiler verebilir. Ancak bunların tümü duygusal istismar olarak değerlendirilmez. Olumsuz bir tepkinin duygusal istismar sayılabilmesi için tekrarlayıcı olması ve çocuğun yaptığı davranışa göre uygunsuz tepkisel davranış ve ifadeleri içermesi gerekmektedir (O'Hagan, 2006).

1996 yılında American Professional Society on the Abuse of Children (APSAC, 1996) tarafından ebeveynlerin duygusal istismar kapsamına giren davranışları altı ana başlık altında ele alınmıştır. Daha sonrasında yapılan araştırmalar ile farklı alt başlıklar eklenmiştir. Duygusal istismar kapsamına giren söz ve eylemler genel olarak; reddetme, yalnız bırakma, aşağılama, korkutma, suça yöneltme, duygusal tepkiyi reddetme, kendi çıkarlarına kullanma, vaktinden önce yetişkin rolü verme başlıkları altında ele alınabilir (Fırat ve ark., 2016).

Reddetme, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin çocuğun gereksinimlerini karşılamaması, çocuğunun bir birey olduğunu kabul etmemesi ve evde yaşanan olumsuz olaylardan çocuğu sorumlu tutması gibi davranışlardır. Örneğin: çocuğun yaşadığı topluma veya iklime uygun olmayan giysiler giydirerek etraftaki kişiler tarafından çocukla alay edilmesine yol açma gibi davranışlar (Yavuzer, 2003; Bayraktar, 2015; Fırat ve ark., 2016).

Tek başına bırakma, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin, çocuğu sosyal çevreden veya kendisinden uzak tutması, çocuğun toplumsal ilişkilere girmesini sağlayacak olanaklar yaratmaması ya da kasti olarak önüne geçmesi ve çocuğun kendisini yalnız olduğuna inandırması gibi davranışlardır (Polat, 2001).

Aşağılama, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin çocuğu küçük düşürecek, onu takma isimlerle çağırarak ve çocuğun onurunu zedeleyecek davranışları sistematik olarak uygulamasıdır. Çocuğa kötü muamelede bulunmak, bağırarak ve sürekli olarak her ortamda azarlamak, yok saymak, küfür veya hakaret etmek, korkutmak, reddetmek, değer vermemek, alay etmek, sindirmek, yıldırma, çocuğun okul veya başka bir alandaki başarısızlığını yüzüne vurarak aşağılamak ebeveynlerin sıklıkla uyguladığı duygusal istismar davranışlarıdır (Gürhan, 2015). Çocuğa sorumluluk vermeden sürekli olarak sorumsuzlukla ve işe yaramazlıkla aşağılamak, itip kalkmak, kardeşler arasına ayrımcılık ve karşılaştırma yapmak gibi davranışlar da bu duruma örnek verilebilir (Cüceloğlu, 1997; Fırat ve ark., 2016).

Korkutma, yıldırma ve tehdit, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin çocuğu sözlü veya fiziksel tehditler ile korkutması ve ona gözdağı vererek korku dolu bir ortamda büyümesine neden olması gibi davranışlardır. Çocuğu yaşıtları ile ilişkilerini kısıtlamak veya tamamen yasaklamak, çocuğu durduk yere ağlatmak veya duygusal tepkilerini göstermesine müsaade etmemek, aşırı emirler vermek ve baskı uygulamak, çocuğun yaptığı herhangi bir hata karşısında çocuğun ruh sağlığını zedeleyecek cezalar vermek gibi davranışlardır (Polat, 2001).

Suçta yöneltme, kışkırtma, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin çocuğu anti-sosyal davranışlara yöneltmesi, çocuğun bu tür davranışlarına göz yumulması, özendirilmesi ve ona iyi-kötü kavramının öğretilmemesi gibi davranışları kapsar. Çocuğa kötü örnek olmak, kötü örnekleri güzelmiş gibi göstererek teşvik etmek ve çocuğu suç işlemede kullanmak, çocuğun yaşına uygun olmayan ve görmemesi gereken porno-korku-şiddet içerikli filmler veya görselleri görmesini sağlamak buna örnek verilebilir (Yörükoğlu, 1992; Göğayaz, 2001).

Duygusal tepki vermeyi reddetme, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişiler ile çocuk arasında duygusal bağlılığın sağlanamaması, çocuğun duygusal ve zihinsel gelişiminin baskılanması ve yardıma ihtiyacı olduğunda ise ona destek olunmaması gibi davranışları kapsar. Örneğin, çocuğun anlattıklarını, şikayet ve isteklerini dinlememek, sorularına cevap vermemek çocuğu yok saymak, çocuğu önemli olmadığı duygusunu yansıtmak gibi eylemler bu kapsamda olan davranış çeşitlerindedir (Fırat ve ark., 2016).

Kendi çıkarlarına kullanma, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin kendi çıkarları doğrultusunda çocuğu kullanmasıdır. Çocuğa fuhuş, dilencilik, soygun

yaptırılması, kardeşlerinin sorumluluğunun yüklenmesi ve çocuğun eğitiminin yarıda kesilerek okuldan alınıp çalıştırılması gibi davranışları kapsar. Örneğin, dilendirmek, temizliğe göndermek, evliliği kurtarmak için çocuğu kullanmak, taraf tutmasını istemek, arada laf ve bilgi taşımasını istemek, evin temizlik vb. işlerini yaptırmak, kendi öfke, çıkmazlıkları, baş etme sorunlarını çocuğu azarlayarak gidermeye çalışmak bu kapsama giren davranışlardır (Uzun, 2002).

Vaktinden önce yetişkin rolü verme, ebeveyn ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin çocuktan sürekli olarak gerçekçi olmayan beklentilerinin olması, çocuğa yaşı ile uyumlu olmayan sorumluluklar yüklemesi ve çocuğu yapamayacağı şeyler için baskılaması gibi davranışları kapsar (Firat ve ark., 2016). Bu davranışlar çocuğun duygusal bütünlüğünün bozulmasına neden olur (Gesinde, 2013). Örneğin, çocuğun yapamayacağını bile bile bir işi yapması için ısrar etme ve başarısızlık sonucu çevresi karşısında küçük düşürme ve üzme sebepleri olma, kardeşlerinin bakım yükünü verme, evin ekonomisine destek vermesini bekleme, ebeveynin özellikle kendinin başarısız olduğu bir alanda çocuğu ile övünmesi ve saygınlık kazanmak için çocuğun kapasitesini aşacak beklentilerde bulunması, çocuğun yeteneklerinin dışında ve üstündeki alanlar için eğitimler aldırması, dini vecibeleri abartılı bir şekilde yapmasını istemesi vb. gibi eylemler bu kapsamdadır (Kars, 1996; Polat, 2009).

Aşırı koruma ise, çocuğun başına bir şeyler gelecek korkusu ile aşırı koruyucu ve kollayıcı olma ve çocuğu toplumdan izole etme, tek başına bırakmama, yapabileceği işleri yapmasını engelleme gibi davranışlardır (Yavuzer, 2003).

2.4.Duygusal İstismarın ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Duygusal istismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri davranışsal ve emosyonel boyutta ele alınacak olursa;

2.4.1.Davranışsal Etkileri

Çocuklarda en sık karşılaşılan istismar ve ihmal türleri duygusal istismar/ihmal, fiziksel istismar/ihmal ve cinsel tacizdir. İstismar ya da ihmale maruz kalan çocuklarda kısa ve uzun vadede bir takım psikiyatrik belirti ve bozukluklar gelişir (Şimşek ve ark., 2004). Yapılan araştırmalar duygusal istismara maruz kalan bireylerde daha fazla içe yönelim ve dışa yönelim problemleri yaşadıkları, daha fazla problem davranışlara yöneldiklerini göstermektedir (Bolger ve Patterson, 2003). Arslan (2012) tarafından

yapılan araştırma bulgularına göre, aile içerisinde istismar algısı arttıkça ergenlerde alkol kullanımı, sigara kullanımı, anti-sosyal davranışlar, intihar eğiliminin arttığı ve beslenme alışkanlıklarının bozulduğu rapor edilmiştir.

2.4.2.Emosyonel Etkileri

Çocuğun istismar edilerek yaşamak zorunda bırakıldığı travmatik deneyimler çocukta ihanete uğramışlık ve güçsüzlük/çaresizlik gibi duygulara neden olur. Özellikle cinsel istismar mağduru çocuklarda tekrar edici olumsuz düşünceler, yaşanan olayla ilişkili kâbuslar, uyku bozuklukları, öfke yönetiminde bozukluklar görülebilir. Mağdur çocuk ihanet duygusu, acizlik, damgalanma gibi duygular hissedebilir (Fırat ve ark., 2016).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda, korku ve belirsizlik duyguları ön plana çıkmakta, istismara maruz kalan çocuk kendini ifade etmekte güçlük çekmekte ve çoğu zaman farklı bir görüş belirtirken kendini baskılanmış olarak hissetmektedir (Kara ve ark., 2004; Wekerle ve ark., 2009).

2.4.3.Çocuk İstismar ve İhmalinin Hukuksal Yönü

Birleşmiş Milletler Çocuk Sözleşmesi'nin (2004) 19. Maddesi kapsamında çocuğun her çeşit ihmal, istismar ve sömürüye karşı gerekirse ana babası, vasisi, koruyan gözetleyen kişilere karşı korunmasını düzenlemiştir. Çocuğun hukuken korunması; ihmal ve istismarı gerçekleştiren failinin cezalandırılması, aile içinde gerçekleşiyorsa ailenin desteklenmesi ya da velayet hakkı kaldırılması, ihmal ve istismarın tekrarını ve etkilerini ortadan kaldırmak için tıbbi ve sosyal hizmet yoluyla korunması anlamına gelmektedir. TCK (2004) maddeleri incelendiğinde, yapılan fiilin kasıt, ihmal ve taksir yoluyla işlenmesi üzerinde durulmuş ve kanunlar bu durumlara göre yapılandırılmıştır. Yapılan davranışın niteliği, hasarın boyutu ve kimler tarafından uygulandığına göre madde içerikleri ve ceza süreleri düzenlenmiştir (Özmen, 2004).

Duygusal istismar ve ihmal açısından hukuk ele alındığında ise, bu iki durum kötü muamele ve eziyet alt kapsamında hukukta yer almaktadır. Yasada kötü muameleye verilen cezalar, iki ayrı başlık altında ele alınmıştır (TCK, 2004).

Birincisi, Madde 232 (1)'e göre "Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" ibaresi (TCK, 2004).

İkincisi ise, 232 (2)'de ise; "İdaresi altında bulunan ve büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye bir yıla kadar hapis cezası verilir" ibaresidir (TCK, 2004).

TCK'nın 96. Maddesi ise eziyeti ele almaktadır. "Eziyet, bir kişiye insan onuruyla bağdaşmayan bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine ve aşağılanmasına yol açan davranışlar" (hakaret, tehdit, sövme, yaralama vb.) olarak geçmektedir. 96. Maddeye göre "Bu davranışları uygulayan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur" ibaresi yer almaktadır (TCK, 2004).

2.4.4.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi

Çocuk istismarı ve ihmalinin gerçekleşmeden önlenmesi, atılması gereken ilk adımdır. Önlemeye ve korumaya yönelik yapılan eğitimler, toplumu bilinçlendirme çalışmaları istismarın gerçekleşmeden önlenmesinde çok önemlidir (Turhan ve ark., 2006).

Duygusal istismarın önlenmesi, diğer istismar türlerine göre ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü duygusal istismar diğer istismar türlerine eşlik etmektedir. Ayrıca çoğu zaman duygusal istismar diğer istismar türlerine de öncülük etmektedir. Örneğin; fiziksel istismar uygulayan istismarcı genellikle öncesinde çocuğu duygusal yönden ihmal etmekte veya çocuğu duygusal açıdan örseleyici eylemlerde bulunmaktadır. Dolayısıyla duygusal istismar veya ihmalin erken tespiti, olası ikinci bir istismarın da önüne geçecektir. İstismarın erken dönemde tespiti, çocuğun olası hasarını en aza indirecek ve çocukta daha az kalıcı izler bırakacaktır (Fırat ve ark., 2016). İstismarın daha yaşanmadan önlenmesi için yapılan çalışmaların, istismar mağduru çocuğa yönelik olarak yapılacak olan tedavi, terapi, rehabilitasyon ve izleme çalışmalarından çok daha yararlı, etkili ve ekonomik olduğu bildirilmiştir (Rimsza ve ark., 2002; Kara ve ark., 2004)

Çocuğu istismar ve ihmalden korumaya yönelik önlemler primer, sekonder ve tersiyer koruma önlemleri olarak tanımlanmıştır (Turhan ve ark., 2006; Erol, 2007). Bunlar,

Primer koruma, ailenin ve çocuğun sağlığı ile ilgili bakım verilmesi, istismar ve ihmali açısından riskli grupların belirlenmesi gibi hizmetleri kapsamaktadır (Fırat ve ark., 2016).

Sekonder koruma, istismara ve ihmale uğrayan çocukların istismar ve ihmal dolayısıyla mağduriyetlerinin ortaya çıkarılmasını ve süreğen hale gelmeden fark

edilmesini, mağdur çocuklara uygun tedavi yönteminin uygulanmasını ve bu çocukların ruhsal, fiziksel, sosyal durumlarının ve tedaviden ne kadar yarar görüp görmediklerinin takibini kapsamaktadır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Tersiyer koruma ise, ölümlerin, ağır fiziksel ve ruhsal yaralanmaların önlenmesi amacıyla yapılan tedavilerdir. İstismar ve ihmal nedeniyle mağdur edilen çocuğa yönelik tedavi ve rehabilitasyonun başarıyla yürütülmesi çocuğun fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün korunması açısından önemlidir (Rodriguez ve Price, 2004).

2.4.5.Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesinde Hemşirelerin Rollerini

Çocuk Koruma Kanununun (2005) 6. maddesinin 1.Fıkrasına göre “Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür” ibaresi yer almaktadır. Ayrıca TCK’nın 280.maddesine göre; görevi esnasında fiziksel istismar şüphesi olarak adli olgu ile karşılaşmalarına rağmen bildirim yapmayan sağlık ekibi çalışanlarına TCK 280. maddesine göre ceza öngörülmektedir. Bu madde multidisipliner ekip anlayışı içerisinde sağlık çalışanlarına ve bu ekibin merkezinde yer alan hemşirelere önemli sorumluluklar yüklemektedir (TCK, 2004). Hemşireler çocuk ihmal ve istismar konusunda bilgi sahibi olmalı, olası durumları erken fark ederek gerekli kurum ve kuruluşlarla iletişime geçmeleri gerekmektedir (Kara ve ark 2004; Çatık ve Çam 2006).

Çocuk ihmal ve istismarının her düzeyinde hemşirenin rolleri vardır.

Primer korumada, toplum ruh sağlığı hemşireleri, halk sağlığı hemşireleri başta olmak üzere ihmal ve istismar konusunda toplumu bilinçlendirme, farkındalığı artırma, risk gruplarının tespiti, ihmal ve istismar vakalarının bildirimini gibi konularda hemşirelerin önemli sorumlulukları vardır. Hemşireler risk altındaki grupları saptamak için araştırmalar yapmalı ve koruyucu/ tedavi edici önlemler almalıdır. Bu konuda özellikle ebeveynlere ve topluma gerekli eğitimler planlamalı ve problem çözme yöntemlerini öğretmelidir. Aynı zamanda poliklinik, aile sağlığı merkezi vb. gibi sağlık kurumlarına gelen çocukları fizik muayene iletişim gibi konularda çok iyi gözlemlemeli ve erken saptamalarla koruyucu önlemler almalıdır (Gürhan, 2015).

Sekonder korumada, istismar veya ihmale uğramış çocuğun tedavi sürecinde ekibin içinde yer alma, çocuğun bu süreci olabildiğince en az zarar göreceği şekilde geçirmesini sağlama konusunda sorumluluk alma, mağdur çocuğu fiziksel ve psikolojik açıdan

değerlendirme gibi görevleri vardır. Ayrıca ev ziyaretleri ile sırasında şüpheli durumlarda ziyaretler sıklaştırılmalı, sorunlu ailelerde soruna yönelik çözümler planlanmalıdır. Çocuk İzlem Merkez'lerinde görev alan hemşireler bu konuda gerekli donanıma sahip olmalı, istismar öyküsü bulunan çocuklarla iletişim kurarken son derece hassas olmalıdır (Akın ve ark., 2006).

Tersiyer korumada, hemşireler, mağdur çocuğun ölümü, yaralanması veya ileri düzey yaralanmaların önlenmesi için atılan adımların yönetiminde ekipte yer almaktadır. Bu süreç esnasında veya sonrasında çocuğun güvenli bir kuruluştaki istihdamının sağlanması, gerekli yönlendirmelerin yapılması konusunda da sorumluluk almaları gerekmektedir (Özcebe, 2009).

Dolayısı ile hemşireler çocuk ihmal ve istismarının her aşamasında yer almalı ve mevzuata uygun davranmalıdırlar.

2.5.Çocuk Yetiştirme Tutumları

2.5.1.Aile

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre aile, “Aralarında evlilik veya kan bağı bulunan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük yapı birimi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Aile kavramının tanımı ve kapsamı toplumdan topluma değişiklikler gösterebilmektedir. Örneğin, Avrupa toplumlarında sadece kan bağı ortaklığını kapsarken, Uzakdoğu ve Afrika kültüründe kan bağı dışında daha geniş çerçevede ele alınmıştır (Gladdın, 2012). Aile insan yaşamında vazgeçilmez bir yere sahiptir, çünkü birçok yaşamsal ihtiyacı karşılama konusunda bireylerin aileye ihtiyacı vardır. Ait olma, sevgi, ekonomik, sosyalleşme ve toplumsallaşma, güven, cinsellik gibi birçok yaşamsal gereksinimi aile üyeleri birbirleri yardımı ile karşılayabilirler (Özgüven, 2017).

2.5.2.Çocuk Yetiştirme Tutumu

Tutum; bir birey veya nesneye karşı duyulan duygu, düşünce ve tavırların etkileşimi ve tutarlılığından oluşan kavram bütünüdür (Özgüven, 2004). Tutumların oluşumunda birçok faktör yer almaktadır. Bunlar; biyolojik ve genetik faktörler, tecrübeler, kişilik özellikleri, toplumsallaşma veya sosyalleşme süreçleridir. Bir insanda “tutum” kavramının

temelini oluşturan ilk ve en önemli etmen anne ve babalar, daha sonra ise toplumdur (Yavuzer, 2003).

Ebeveyn tutumları diğer bir deyişle anne baba tutumları ise; anne baba ve çocuk arasında iletişimin tamamını kapsar. Anne baba ve çocuk arasındaki bu iletişimin durumu ise ebeveyn tutumlarının niteliğini ve yönünü ortaya koyar. Ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutum, davranış, aile içi iletişim ve şiddet çocukların sağlıklı bireyler olarak büyümesini etkilemektedir (Boyacı, 2012). Çocuğun anne babadan aldığı sevgi ve eğitimin nasıl verildiği çocuk yetiştirmede oldukça belirleyici iki faktördür. Örneğin; olumsuz aile tutumlarında ailenin verdiği sevgi ve eğitim aşırı sıkı ya da gevşek olabilmektedir (Yörükoğlu, 1996; Cüceloğlu, 1997; Yavuzer, 2003). Dolayısıyla anne babanın davranışlarına göre şekillenen çok sayıda aile tutum şekli olduğu söylenebilir. Baldwin, Kalhorn ve Breese (1945; 1949), anne baba tutumlarını şefkat, üstüne düşme – aşırı ilgi ve demokratiklik olmak üzere üç ana boyut altında tanımlamışlardır.

Genel olarak, olumsuz anne baba tutumları, aşırı baskıcı ve otoriter tutum, serbest tutum, aşırı izin verici tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, dengesiz ve kararsız tutum, reddedici tutum ve mükemmeliyetçi anne baba tutumları olarak, olumlu anne baba tutumları ise, güven verici ve destekleyici anne baba tutumları başlıklarıyla ele alınmaktadır (Babaroğlu, 2013).

2.5.3.Aşırı Baskıcı ve Otoriter Tutum

Çocuğunu belirli bir hedefe odaklı, belirli bir kalıplar içinde, bir yetişkin yaratma çabasıyla büyütmeye çalışan ebeveynlerdir. Çocuğun davranışları anlayışsız, hoşgörüsüz, esnek olmayan bakış açısıyla değerlendirilir (Babaroğlu, 2013). Çocuğun yanlış yapmaya hakkı yoktur ve çocuktan kuralları sorgulamadan itaat etmesi beklenir (Şendil, 2003; Yıldız, 2004). Ebeveynlerin tüm dikkati çocuk üzerindedir, çocuğun en küçük hatasını fark ettiklerinde hemen cezalandırırlar. Bu cezalar çocuğun gelişimine göre ağır cezalardır. Bu anne babalarda ödül ise, pekiştireç görevi görmektedir (Cüceloğlu, 1997; Şanlı, 2007).

Baskıcı ve otoriter tutum sergileyen ebeveynler ve çocukları arasında duygusal olarak erişilemez bir mesafeler vardır (Synder ve ark.,2003). Bu anne babalar isteklerinden ödün vermezler, her zaman haklı olduklarını düşünürler. Ebeveynlerin çocuğun isteklerini yok sayma, ona söz hakkı tanımama, çocuktan kapasitesinin üzerinde mükemmel başarılar bekleme, gerekli ilgi ve sevgiyi göstermeme gibi davranışları duygusal istismar ve ihmal kapsamına girmektedir (Yıldız, 2004).

Otoriter bir ailede büyüyen çocuklar genellikle aşırı stresli, tedirgin çocuklardır. Bu çocuklar genellikle, sessiz ve çekingenlerdir, hata yapmaktan çok korkarlar ve bu nedenle yeni işler yapmaktan kaçınabilirler (Erözkan, 2012). Sürekli eleştirildikleri için benlik saygıları yeterince gelişmemiştir ve depresyona girme eğilimleri daha fazladır (Greenberger ve Chen, 1996). Bu tutumlar çocuğu özgüveni düşük, otokontrolü olmayan, sürekli dışarıdan yönlendirilmeye gereksinim duyan, sessiz çekingen biri haline getirebilir. Ancak tam tersi olarak çocuk isyankâr, her şeye başkaldıran bir kişilik olabilir.

2.5.4.Serbest Anne Baba Tutumları

Serbest anne baba tutumlarında çocuk, her türlü denetimden uzak, başına buyruk bırakılmaktadır. Aile çocuk merkezlidir. Çocuk ne yaparsa yapsın aile çocuğu denetlemez, herhangi bir sınır koymaz veya herhangi bir müdahalede bulunmaz (Babaroğlu, 2013). Kendi aşırı baskıcı ve otoriter tutum içerisinde büyümüş anne babalar bu tutumdan dolayı tecrübe ettikleri sıkıntıları çocuklarına yaşatmamak ve dolaylı doyum sağlamak adına serbest tutum sergileyebilirler. Bu tutumu ebeveynler iyi niyetlerinden dolayı yapıyor olsa dahi çocuğun kişilik ve ahlaki gelişimi üzerinde olumsuz etkilere sahiptir (Çağdaş ve Şahin, 2006).

Serbest anne baba tutumlarında ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkiler oldukça yüzeyseldir. Ebeveynler çocuğa dönem dönem yakınlık gösterebilirler de, genel olarak çocuk kararlarında yalnızdır (Durmuş, 2006). Bu tip yaklaşım çocuğa aşırı bir serbestlik sağlamanın yanı sıra en az baskıcı ve otoriter tutum kadar zararlıdır (Senemoğlu, 2013).

Serbest anne baba tutumu ortamında büyüyen çocuklar zamanla anne babalarını kontrol altına alırlar, huysuz ve şımarık olurlar. Ortam ayırt etmeksizin istediklerine kolayca ulaşabildikleri için tatmin eşik düzeyleri yüksektir. Bu çocuklar evdeki ortamı dışarıda bulamadıkları takdirde, sosyal hayatlarında ve kişilerarası ilişkilerinde büyük bir hayal kırıklığı yaşarlar (Şendil, 2003; Babaroğlu, 2013). Uyum problemleri, engellenme karşısında öfke problemleri veya doyumсуuzluk görülebilir. Bu durum, çocuğun dürtüsel davranmasına, anti sosyal davranışlar göstermesine, okul başarısızlığına veya madde kullanımına kadar giden bir takım problemlere yol açabilmektedir (Stein ve ark., 2002; Durmuş, 2006).

2.5.5.İlgisiz ve Kayıtsız Anne Baba Tutumları

İlgisiz ve kayıtsız anne babalar; çocuğun davranışları karşısında ilgisiz ve vurdumduymaz davranışlar sergileyen kişilerdir. İlgisiz ve kayıtsız ailelerde kontrol ve kabul-ilgi yok denecek kadar azdır. Bu durum kalabalık, gelir düzeyi düşük, belirli bir yaşın üzerinde veya zorlu bir süreç sonrası çocuk sahibi olan ailelerde gözlenebilir (Atalay, 2010). Bu tip ebeveynler için çocuğun varlığı ile yokluğu belli değildir. Çocuğun istekleri, gereksinimleri veya sorunlarından ebeveynlerin haberi yoktur (Yörükoğlu, 1996). Çocuğa sevgi, ilgi veya herhangi bir baskı davranışı gösterilmez. Ceza veya ödül mekanizması uygulanmaz (Türkbay ve ark., 1999; Yavuzer, 2003). Bu düşmanca tavırlar çocuk, fiziksel ve duygusal açıdan izole etmekte ve yalnızlığa yöneltmektedir.

İlgisiz kayıtsız tutumla büyüyen çocuklar, özgüven problemleri yaşayabilir. Yaptığı davranışları denetimden geçiremeyen çocuk, dikkat çekmek için etrafına zarar verebilir, suç işleyebilir ve madde kullanımına başlayabilir (Türkbay ve ark., 1999; Stein, ve ark., 2002; Yavuzer, 2003).

2.5.6.Dengesiz ve Kararsız Anne Baba Tutumları

Dengesiz ve kararsız anne baba tutumunda, ebeveyn davranışları arasında tutarsızlık vardır. Çocuğun bir davranışı anne baba tarafından farklı zamanlarda farklı şekillerde değerlendirilir. Anne babalar çocuğun aynı davranışına bazen normal tepkiler veririrken, bazen de cezalandırabilirler. Tutarsız anne baba tutumlarına neden olan diğer bir durum ise, anne için yanlış olmayan bir davranışın baba için yanlış olması veya tam tersi durumun oluşmasıdır. Ebeveynlerin çocuklarıyla olan duygusal ilişkilerinde de bu tutarsızlık söz konusudur (Aydın, 2003). Bu durum çocukta disiplin karmaşasına neden olabilir. Ebeveynleri tarafından dengesiz ve kararsız aile ortamında yetiştirilen çocuklar; aşırı isyankâr ya da tam tersi aşırı boyun eğici olabilirler. Sürekli tedirgin, güvensiz bir tutum gösterebilirler. Yetişkin hayatlarında karşısındaki insanlara kolay kolay güven duymazlar, tutarsız ve dengesiz bir kişilik sergilerler, karar verirken zorluk yaşarlar (Yavuzer, 2003).

2.5.7.Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumları

Türk toplumunda sıklıkla gözlenen bir aile tutumu olan aşırı koruyucu aile tutumunda ebeveynler çocuğun bağımsızlığını elinden alır, davranışlarını yönetir ve müdahalelerde bulunur. Ebeveyn çocuğunun tüm ihtiyaçlarını kendisi karşılamaya çalışır, çocuğun kendisiyle ilgili hiçbir kararı ve sorumluluğu almasına izin vermez (Rubin ve

Burgess, 2002; Durmuş, 2006). Çocuğunun en küçük rahatsızlığında bile doktor doktor gezdiren ebeveynler bu tutumun en güzel örneklerinden biridir. Çocuk adeta cam fanus içinde büyütülür. Bu tutum genellikle geç kavuşulan, çok istenilen, tek erkek veya tek kız çocuk gibi aşırı sevilen ve ilgi gösterilen, çocuklara karşı gösterilir. Anne-baba bu tür davranışları ile sevgilerini dile getirdiklerini veya çocuğuna yardım ettiklerini söyleseler de, gerçekte kendi yalnızlık ve mutsuzluklarını çocuğa kendini adayarak telafi etmeye çalışmaktadırlar (Yavuzer, 2003).

Bu yaklaşımla büyüyen çocuklar, masallardaki gibi tozpembe bir dünya içerisinde büyüdüklerini sanabilirler. Bu çocuklar yaşamın hiçbir acı yüzüyle karşılaşmamış, korku, kaygı gibi duyguları yaşamamışlardır. Dolayısıyla çocuk büyüdüğünde dünyaya ve hayata karşı hazırlıksız kalabilir, sarsılabilir, bağımlılık ve güvensizlik duyguları gelişebilir. (Aydoğmuş ve ark., 1990; Yavuzer, 2003). Bu tutuma maruz kalan çocuklar, ürkek, inatçı, mantıksız kavgalar çıkaran, çabuk mutsuz olan, diğer kişilere bağımlı bireyler olabilirler (Yörüköglü, 2000).

2.5.8.Reddedici Anne Baba Tutumları

Reddedici tutumu benimseyen aileler, çocuklarına adeta düşmanmış gibi davranırlar. Bu durum genellikle evlilik dışı çocuklar, bebeğin istenilen cinsiyette olmaması, eşler arası ilişkinin bebek üzerine kurulması ve bebek doğduktan sonra ilişkinin düzelmemesi, annenin olgun olmaması veya annenin çocuk dolayısıyla mesleğini bırakması gibi durumlar sonucunda ortaya çıkar (Özdoğan, 2000). Bu tutumda anne baba çocuğuna karşı duygusal yakınlık göstermemekte, çocuğu soğuk davranışlarla, kurallarla yönetmeye çalışmaktadır. Daha çok çocuğun yapamadıklarına odaklanılmakta ve çocuk yoğun bir eleştiri yağmuruna tutulmaktadır (Babaroğlu, 2013).

Bu tip ailelerde yetişen çocuklar, sevgi ve ilgiden mahrum kalan, duygusal ve fiziksel ihtiyaçları karşılanmayan bireylerdir. Çocuklar zaman zaman fiziksel ve duygusal istismara maruz kalabilirler. Reddedici tutuma maruz kalarak büyüyen çocuklar genellikle, aşırı tedirgin ve güvensizdirler, tutarsızdırlar. Ayrıca bu çocuklar, saldırgan ve isyankâr olabilirler, başka insanların haklarına karşı bencil bir tutum sergileyebilirler (Tuzcuoğlu, 2004).

2.5.9.Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumları

Mükemmeliyetçi tutum sergileyen ebeveynler, çocuklarından her şeyin en iyisini yapmasını beklerler. Bu anne babalar, genellikle zor bir çocukluk geçirmiş, daha sonrasında iyi bir statüye veya rahat bir hayata kavuşmuş bireylerdir. Bu bireylerin çevresinde rekabetçi ve kıyas yapmayı seven kişiler bulunabilir. Ebeveynler maruz kaldıkları zorlukları veya rekabeti çocuklarına yansıtarak bu şekilde doyum sağlayabilirler. Bu ebeveynler kendilerinin gerçekleştiremediği başarıları, çocuklarından beklerler (Aydın, 2003; Babaroğlu, 2013). Mükemmeliyetçi ebeveynleri memnun etmek çok zordur. Çocuk beklenen işi yapsa bile, tebrik etmek yerine bir sonraki hedefe odaklanırlar. Çocuklarını başka çocuklarla kıyaslarlar ve çocuğun en küçük başarısızlığında hayal kırıklığına uğrarlar. Mükemmeliyetçi anne babalar sevgilerini de çocuktan beklenen başarılar üzerine kurmuşlardır. Çocuk ebeveynlerin istediği gibi olduğunda sevgiye layık olur, ancak başarısız olduğunda çocuk sevgiden ve ilgiden mahrum bırakılır (Babaroğlu, 2013).

Mükemmeliyetçi ortamda yetişen çocuklar; aşırı titiz ya da aşırı düzensiz olabilirler. Bu çocukların özgüvenleri azdır, ilk başarısızlıklarında kolayca umutsuzluğa kapılabilirler. Bu nedenle sürekli olarak hata yapmaktan korkma eğilimindedirler. Bu çocuklar genellikle, okuldaki masaları hep düzenli, teneffüslerde ödev yapan, takım çalışması yapması gerektiğinde hoşnut olmayan, bir işi eksiksiz olarak tam yapabilmek için günler öncesinden üzerinde düşünmeye çalışmaya başlayan kişilerdir (Durmuş, 2006).

2.5.10.Güven Verici Destekleyici Aile Tutumları

Güven verici aile tutumu, çocuklarına karşı anlayış, hoşgörü ve destekleme olan olumlu ebeveyn tutumudur. Anne baba çocuklarına olmasını istedikleri gibi değil, olduğu gibi kabul edip destekler ve bireyselliğine saygı duyarlar. Bu tutumda denge ana unsurdur ve ebeveynler tüm davranışlarında ölçülüdürler (Senemoğlu, 2013). Bu ebeveynler çocuğun potansiyelini, ilgilerini dikkate alarak yeteneklerini gerçekleştirmesi için gerekli ortamı sağlar. Anne baba birbirlerine ve çocuklarına karşı duygusal açıdan şeffaftır. Aile ortamı içinde karşılıklı hoşgörü, güven ve anlayış vardır (Kadiroğlu, 2010). Çocuk hata yapsa bile, kendini ifade etmesine ve olayları anlatmasına izin verilir. Evde uygulanacak kurallar çocuklarla birlikte belirlenir ve bu kurallara ebeveynler dahi herkes uyar (Yamaç, 2011). Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocuğa şiddet ve baskı yerine, durumu çocuğa açıklayarak ikna etmeye çalışırlar. Çocuklar üzerinde ne aşırı bir kontrol, ne de serbestlik vardır (Çağdaş ve Şahin, 2006).

Güven verici, destekleyici ailelerde yetişen çocuklar, özgüven sahibi, hayal güçleri yüksek ve sabırlıdırlar. Bu çocukların, iletişim becerileri gelişmiştir ve toplum içerisinde kolaylıkla etkileşime girebilirler. Bu çocuklar kendi yaptığı davranışları analiz edebilen, otokontrol ve sorumluluk sahibi bireylerdir (Yavuzer, 2003).

2.6. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Anne babaya ait birçok özellik, anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemektedir. Bunlar; anne babanın yaşı, deneyimleri, kendi ebeveynleriyle ilişkileri, kişilik özellikleri, olgunluk düzeyleri, eğitim durumları, sosyoekonomik durumları, çocuklarından beklentileri, ebeveynlerin kendi içindeki iletişimleri, ailenin çocuk sayısı, çocuğun kişilik yapısı gibi faktörlerdir (Yavuzer, 2003; Durmuş, 2006; Dinçer, 2008; Telmaç, 2010). Dünyaya gelir gelmez ebeveyniyle karşılaşan çocuk, anne babanın tutumlarıyla kendi kişilik özelliklerine bürünmektedir. Çocuğuna model olan ebeveynin olumlu olumsuz her davranışı çocuk üzerinde şekillendirici etkiye sahiptir. Anne babanın tutarlı ve dengeli tavırları karşısında, çocuğun da kararlı ve tutarlı bir kişiliğe sahip olması beklenmektedir. Ebeveynin en küçük olumsuzluk karşısında çocuğuna sert tepkiler vermesi, tepkilerinin şiddete dönüşmesi de çocuk üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. Sert tutumları ebeveyninden öğrenen çocuk, bu olumsuz tutumları kendi hayatında da göstermektedir (Çaplı, 1993).

Anne baba tutumları kişiden kişiye, toplumdaki topluma ve kültürden kültüre göre değişmektedir. Hatta aynı aile, toplum veya kültür içinde bile farklılıklar gösterebilmektedir (Durmuş, 2006). Yapılan araştırmalar sonucunda ailenin sosyal yapısı ile ilgili birçok faktör anne baba tutumlarını büyük ölçüde etkilediği bilinmektedir (Yıldırım, 2013). Örneğin, geçim sıkıntısı olan ailelerde, yaşamdan tatmin düzeyinin az olmasına bağlı olarak gerginlik ve huzursuzluk oluşmakta, bu durum ebeveynlerin çocuğa yaklaşımını etkilemektedir. Ebeveynlerin meslek durumları ve eğitim düzeyleri de çocuk yetiştirme tutumları üzerinde şekillendirici etkiye sahiptir. Bu konuda yapılan araştırmalar eğitim düzeyi yüksek olan annelerde otoriter ve baskıcı tutumun çok daha geri planda olduğunu, eğitim düzeyi yüksek olan annelerde ise demokratik tutumun daha ön planda olduğunu göstermektedir (Alisinanoğlu, 1995). Anne baba tutumlarını etkileyen diğer bir faktör ise, çocuğun cinsiyetidir. Cinsiyet ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, erkek çocuklarına göre kız çocuklarının davranışlarına daha fazla müdahalede bulunduğu görülmüştür (Dinçer, 2008). Ayrıca erkek çocuklarında

saldırgan davranışların kız çocuklara oranla kabul edilebilirliğinin daha yüksek olduğu ve buna bağlı olarak erkek çocuklara uygulanan cezaların daha az olduğu belirtilmiştir (Telmaç, 2010). Çocuk sayısı ve sıralaması da ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumunu etkileyebilmektedir. Çocuk sayısının fazla olması çocuğa gösterilen ilgi ve sevgi oranını azaltabilmektedir. Ayrıca ebeveynler büyük çocuğa karşı daha otoriter ve baskıcı serbest tutum sergilerken, küçük çocuklara daha fazla koruyucu ya da tam tersi aşırı serbest tutumla yaklaşabilmektedirler (Dinçer, 2008).

Çocuğun içinde bulunduğu yaş dönemine göre de ebeveyn tutumları değişebilmektedir. Örneğin; ergenlik döneminde artan ihtiyaç ve beklentiler çocuk ve ebeveyn arasındaki iletişimin bozulmasına bu da ebeveynlerin çocuğa karşı olan tutumlarında değişikliklere neden olmaktadır (Gazeloğlu, 2000). Medya, internet, gazete, televizyon gibi kitle iletişim araçları da anne babaların tutumları üzerinde etkili olmaktadır. (Haktanır, 1995).

Anne baba tarafından gösterilen olumlu veya olumsuz tutumlar çocuğun tüm hayatını etkilemektedir. Örneğin, demokratik tutumu benimseyen aile ortamına büyüyen çocuklara bakıldığında mutlu, yaşamdan zevk alan, başarılı, otokontrolü ve özgüveni yüksek olan, iletişim becerileri yüksek, atılgan bireyler oldukları gözlenmiştir (Nazik, 2003). Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken olumlu tutumlar göstermeleri sağlıklı bir çocuk ve sağlıklı bir toplum açısından büyük bir önem taşımaktadır.

2.7. Anne Baba Eğitiminde Web Tabanlı Uzaktan Eğitimin Önemi (WTUE)

Ebeveyn eğitim programları uygulama yöntemleri açısından 4 ana başlık altında ele alınmaktadır. Bu programların hedef ve amaçları benzer nitelik taşımalarına rağmen, her bir programın modül ve teorik yaklaşımları farklılıklar göstermektedir Eğitim tekniklerin alt başlıklarından olan “Basın yayın araçları ile uzaktan öğretim yoluyla aile eğitimi yaklaşımı” maddesi kapsamında olan Web Tabanlı Uzaktan Eğitim (WTUE), teknolojik gelişmelerle birlikte günümüz eğitim programlarında farklı alanlarda sıklıkla kullanılmaya başlamıştır (Temel, 1998).

Uzaktan eğitimin dünyadaki ilk uygulaması, önce 1840 yılında İngiltere’de mektup yoluyla steno derslerinin verilmesi ile örgütlü girişimlerin ise Berlin’de Langenscheid Dil Okulu’nun kurulması ile başlamıştır (Türkoğlu, 2001). Daha sonrasında teknoloji ilerledikçe bu kurumların sayısı ve niteliğinde gelişmeler meydana gelmiştir. Günümüzde ise birçok eğitim web tabanlı eğitim yoluyla verilmeye başlanmıştır (Varol ve Varol,

2000). Uzaktan eğitimde Web'in kullanılmaya başlamasıyla ortaya çıkan WTUE, istenilen zaman ve istenilen yerde kolay ulaşılabilir olması, maliyeti azaltmasını sağlamakla birlikte, kullanıcıların uzaktaki kişilerle iletişimlerinin kolaylaşmasına, katılımcıların öğrenme sürecinde aktif olarak rol almalarına, bilgiye daha kolay ve hızlı erişim sayesinde iş gücü ve zaman tasarrufuna, aynı anda birçok kişi ile iletişim kurabilmeye imkân sağlamaktadır (Fourie, 2001). Sistemdeki bilgilere daha sonrasında da ulaşılabilir seçeneği sağlaması, geribildirim daha çabuk ve hızlı olması, fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırması, öğrenci ve eğitimcilerin daha kolay iletişim kurabilmesi ve bu süreç içerisinde rastlantısal öğrenmeyi de desteklemesi gibi birçok faydasından dolayı günümüzde tercih edilme oranı her geçen gün artan bir eğitim modeli haline gelmiştir (Ergün, 1998; Özen ve Karaman, 2001). Ayrıca bu eğitimler birden fazla bilgiye aynı ortamda ulaşılabilir imkânı sağlamasından dolayı, görsel, duyuşsal, işitsel ve bilişselliğın aktif olarak kullanımını sağlaması ve öğrenci merkezli öğrenme ortamı sağlayabilmesi açısından da önemli bir yere sahiptir (Türkoğlu, 2001).

Son zamanlarda anne baba eğitimlerinde kullanılan yöntemlerden biri olarak kullanılan WTUE, ilerleyen teknoloji ile birlikte klasik ebeveyn eğitim modellerinin dışına çıkmayı sağlamış, daha pratik, ulaşılabilir ve çağdaş eğitim imkânı sunmasının yanı sıra, öğrenmeyi daha kolay, daha uygun ya da eğlenceli bir hale getirmiş ve kişinin kendi hızıyla bireysel öğrenmesini kolaylaştırmıştır (Güler ve ark., 2010).

WTUE'in bu özellikleri temel alınarak, araştırmamızda verilen ebeveyn eğitim programları web tabanlı uzaktan eğitim yoluyla yapılmıştır. Böylece günlük yaşamın yoğunluğundan fırsat bulamayan ebeveynler, eğitimlere istedikleri yer ve zamanda erişebilmiş ve bu durum eğitim takibini ve sürekliliğini sağlamıştır.

3. MATERYAL VE METOT

3.1.Araştırmanın Şekli

Bu araştırma randomize kontrollü yarı deneysel tipte planlanmıştır.

3.2.Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma 29.01.2018-01.01.2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Katılımcılar 15.02.2018-15.08.2018 tarihleri arasında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi (OMÜ SUVAM) Çocuk Hastalıkları Polikliniklerine getirilen çocukların ebeveynlerinden oluşmuştur.

3.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini OMU SUVAM Çocuk Hastalıkları Polikliniklerine başvuran tüm ebeveynler oluşturmuştur. Örneklemi ise, belirtilen polikliniklere 15.02.2018-15.08.2018 tarihleri arasında başvuran ve bu ebeveynlerden araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan ebeveynler oluşturmuştur. Örneklem sayısı hesaplanırken her grup için örneklem sayısı güç analizi yapılarak belirlenmiştir. Buna göre %99,9 güçle ve %95 güven aralığında ve 0,05 hata payı ile çalışmaya alınacak ebeveyn sayısı en az 20 olarak saptanmıştır. Ancak uygulama sırasında kayıplar göz önüne alınarak, araştırma her bir grup için 30 olacak şekilde toplam 60 kişi ile yürütülmüştür.

Belirtilen tarihler arasında 95 ebeveynle görüşme yapılmıştır. Bu ebeveynlerden araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan 62 ebeveyn araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma başlamadan önce ebeveynlerle yapılan görüşmelerde 1 ebeveyn bilgisayarında hasar olduğunu için araştırmaya katılmayacağını belirtmiş; diğer 1 ebeveyn ise bir yakınına kaybettiği için kendi isteği ile araştırmadan ayrılmak istemiştir. Araştırma grubunu oluşturan 60 kişiyi rastgele sayılar tablosuyla deney (30 ebeveyn) ve kontrol (30 ebeveyn) grubuna ayrılmıştır.

Araştırmaya Kabul Edilme Kriterleri;

- 18 yaş altında en az bir çocuğa sahip olmak,
- 18-65 yaş arasında olmak,
- Çocukla birlikte yaşamak,
- Okuma yazma bilmek,
- En az ortaöğretim (lise) mezunu olmak,

- Tanı ve tedavi aldığı ruhsal bir hastalığa sahip olmamak,
- Evinde kullanabileceği bilgisayara sahip olmak,
- Evinde kullanabileceği internet bağlantısına sahip olmak,
- Aktif olarak internet, telefon ve e-mail kullanmak,
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olmak, olarak belirlenmiştir.

Araştırma Dışı Bırakılma Kriterleri;

- Araştırma sürecinde 6 hafta boyunca eğitimleri takip etmemek,
- Üye olunan siteyi takip etmemek,
- Video eğitimleri baştan sona tamamen izlememek,
- Ön test ve son test ölçümleri tamamlamamak,
- Araştırma sürecinde herhangi bir ruhsal hastalığa yakalanmak,
- Araştırma sürecinde çocuklarından ayrılmak,
- İnternet veya e-mail kullanmayı bırakmak,
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olmaktan vazgeçmek olarak belirlenmiştir.

3.4.Araştırmada Etik İlkeler

Araştırmaya başlamadan önce etik kurul izni Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı (Ek 7) ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkez Müdürlüğü'nden (OMÜ-SUVAM) kurum izni alınmıştır (Ek 8). Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından olan DİFÖ kullanım izni için, ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışmasını gerçekleştiren Prof. Dr. Emine Gül KAPÇI SEYİTOĞLU' dan (Ek 10); PARI ölçek kullanım izni için ise, Prof. Dr. Nur Serap ÖZER'den e-mail aracılığıyla alınmıştır (Ek 9). Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin, araştırmayı kabul ettiklerine dair yazılı ve sözlü izinleri alınmıştır (Ek 11). Araştırma kapsamında web tabanlı girişim uygulanan deney grubundaki ebeveynlere son testler uygulandıktan sonra eğitim içerikleri kontrol grubundaki ebeveynlerin de erişimine açılmıştır.

3.5.Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler “Sosyo- Demografik Özellikler Formu” “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)” (Ek 4, Ek 5), “Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ)” (Ek 6) kullanılarak toplanmıştır.

3.5.1.Sosyo- Demografik Özellikler Formu

12 sorudan oluşan bu form, ebeveynlerin konuyla ilgili bazı özelliklerini belirlemek amacı ile literatür taranarak oluşturulmuştur (Kadirlioğlu, 2010; Aktaş, 2011; Doruk, 2012).

3.5.2.Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)

PARI, ABD’de 1958 yılında, Schaefer ve Bell tarafından geliştirilen bir ölçektir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması ise, 1978 yılında Güney Le Compte, Ayhan Le Compte ve Serap Özer tarafından yapılmıştır (LeCompte ve ark., 1978). Bu ölçek anne babalara, çocuk ve adölesanlara uygulanmaktadır. Ölçeğin son hali 60 maddedir.

PARI, 4’lü likert tipte bir ölçek olup, olumlu ve olumsuz ifadeler içeren maddelerden oluşmaktadır. Ölçek puanlaması yapılırken “1= hiç uygun bulmuyorum”, “2=, biraz uygun buluyorum”, “3=oldukça uygun buluyorum”, “4=çok uygun buluyorum” olarak kodlanmaktadır. Ancak ölçek içerisindeki 2, 29 ve 44. maddelerin kodlaması yapılırken ters kodlama yapılır. Ölçek puanının yüksek olması, puan ortalaması yüksek olan ölçek alt boyutunun benimsenme ve o davranışı gösterme eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir (Öner, 1997). Ölçeğin puan ortalaması hesaplaması yapılırken, toplam puanlama yapılmayıp, her boyutun ilgili olduğu alt test için ayrı puan hesaplaması yapılır.

PARI’yi oluşturan 3 alt boyut şu şekildedir:

Aşırı Annelik Boyutu (Faktör 1): 16 maddeyi içeren bu faktör, annenin aşırı müdahaleci ve kontrolcü olmasıyla ilgilidir. Bu alt boyuttan ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puan ortalaması 16 ve 64’tür. Puanın yüksek olması olumsuz tutumları göstermektedir. Bu araştırmada Faktör 1’in Cronbach alfa katsayısı 0,83 olarak hesaplanmıştır.

Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Boyutu (Faktör 2): Bu faktör 9 maddeyi kapsamaktadır. Bu maddeler, çocuğa demokratik ve paylaşımcı tutumları kapsar. Bu boyuttan alınabilecek en düşük puan ve en yüksek puanlar 9 ve 36’dır. Yüksek puan alınması olumlu tutumların daha çok benimsendiğini göstermektedir. Bu araştırmada Faktör 2’in Cronbach alfa katsayısı 0,57 olarak hesaplanmıştır.

Sıkı Disiplin Alt Boyutu (Faktör 5): Bu alt boyut; disiplin, cezalandırma, şiddet ve cinsel içerikli davranışları bastırma ve ebeveynin mutlak hâkimiyeti inancı başlıklarını kapsamaktadır. Bu faktör 16 maddeyi kapsamaktadır. Bu faktörden alınabilecek en düşük

puan en düşük ve en yüksek puanlar sırasıyla 16 ve 64'tür. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir (Özben ve Argun, 2002). Bu araştırmada Faktör 5'in Cronbach alfa katsayısı 0,78 olarak belirlenmiştir.

3.5.3.Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ)

Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ) veya Çocuğa Yönelik Ana-Baba Tepkileri Anketi, Uslu ve arkadaşları (2010) tarafından oluşturulmuştur. Ölçek 26 küçük hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyelerde yer alan anne baba davranışını çocuğun ruhsal gelişime göre katılımcılardan değerlendirmeleri istenmektedir. Her hikâyede bahsi geçen durumları ebeveynlerin kendilerine uygunluk derecesine göre işaretlemeleri istenmektedir. DİFÖ 4'lü likert tip olan ölçektir. Ölçeğin puanlaması "Kesinlikle uygun değil (1), uygun değil (2), uygun (3), kesinlikle uygun (4)" şeklinde yapılmaktadır; Ölçeği oluşturan 26 maddeden 21'i çeşitli istismar yaşantı durumları ile ilgili durumları örnek verirken, 5 hikâye olumlu ebeveyn tutumlarını göstermektedir. Bu 5 madde ölçeğin puanlamasında yer almamaktadır. 1,3,4,5,8,9,11,14 maddeleri yüksek beklentileri, 2,7,10,17,20 olumlu tutumları, 16,22,24,25,26 numaralı maddeler terörize etmeyle ilgili tutumları; 6,12,13,21,23 duyarsızlıkla ilgili ve 15,18 ve 19. maddeler ise reddetme alt boyutu ile ilgili durumları içermektedir. Ölçeğin olumlu tutum davranışları ile ilgili olan maddeleri toplam puan hesaplanmasında dikkate alınmazken, diğer maddeleri olduğu gibi kodlanmaktadır. Ölçekten yüksek puan alınması duygusal örselenmenin farkında olmamanın yüksekliğine işaret eder. Uslu'nun araştırmasında ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.70 olarak hesaplanmıştır (Uslu, 2010). Bu araştırmadaki Cronbach alfa katsayısı ise 0,74 olarak belirlenmiştir.

3.6.Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 15.02.2018-15.08.2018 tarihleri arasında OMU SUVAM Çocuk Hastalıkları Polikliniklerine getirilen çocukların ebeveynlerinden araştırmaya katılmayı kabul eden ve araştırmaya alınma kriterlerine uyan kişilerden e-mail aracılığıyla anket uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmaya dahil edilme kriterlerine uygun ebeveynler belirlenirken araştırmanın yapıldığı polikliniklere gidilerek 95 ebeveyn ile görüşülmüş ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Bu ebeveynlerden araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan 62 ebeveyn araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma başlamadan önce 2

ebeveynin farklı sebeplerle araştırmadan çıkması sebebiyle 60 kişi arasında randomizasyon yapılarak deney ve kontrol grupları belirlenmiştir

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynler belirlendikten sonra, Google anket aracılığıyla oluşturulan soru formları ebeveynlere e-mail olarak gönderilmiş, böylece araştırmanın ön test verileri toplanmıştır. Sonrasında deney grubundaki ebeveynlere uygulanan 6 haftalık web tabanlı eğitim sonrası soru formları hem deney, hem de kontrol grubuna tekrar mail olarak gönderilerek araştırmanın son test ölçümleri tamamlanmıştır.

3.7.Deneysel alışmanın İçeriği

Öncelikle araştırmaya başlamadan önce gerekli izinler alınmıştır. Sonra web tabanlı uygulanan ebeveyn eğitim programının oluşturulması için literatür incelemesi yapılmasının ardından 6 haftalık eğitim içerik planı oluşturulmuştur (Bolat, 2011; Kanak, 2015; Tablo 2). Web sitesi tasarımı ve kurulumu için alanında uzman bilgisayar mühendisinden teknik destek alınmıştır. Web sitesinin isminin <http://farkindaebeveynler.com/> olarak belirlendikten sonra, web sitesi n çalışmaları yapılarak işlevselliği kontrol edilmiştir. İçerikleri planlanan eğitim modülleri ilgili literatür doğrultusunda uzaktan eğitim standartlarına uygun araştırmacının görüntü ve sesiyle birlikte yazılı materyalleri de içerecek şekilde video formatında hazırlanmıştır. Bu aşamadan sonra, araştırmada kullanılacak veri toplama formları Google anket aracılığıyla oluşturularak deney ve kontrol grubunu oluşturan ebeveynlere ön test ölçümleri için e-mail olarak gönderilmiştir. n test ölçümleri tamamlandıktan sonra, deney grubunu oluşturan ebeveynlere web sitesi linki ve web sitesine giriş bilgilerini içeren ikinci bir e-mail gönderilmiştir. Böylece deney grubunu oluşturan ebeveynlerin web sitesine giriş aktivasyonları sağlanmıştır. Ebeveynler her Cuma günü yüklenen videoları 6 hafta boyunca izlemişlerdir. Videolar siteye yüklendiğinde ebeveynlere bilgilendirme e-maili gönderilmiştir. Ayrıca sisteme giriş yapan ebeveynlerin sisteme giriş ve sistemde kalış süreleri, siteyi hangi sıklıklarla girip çıktıkları, videoların izlenme süreleri araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlere site ve eğitim takibi hakkında bilgilendirilmiş onay formu ile bilgi verilmiş, 6 haftalık eğitimleri düzenli takip etmeyen veya tamamlamayan, haftada en az bir kez siteye giriş yapmayan, video eğitimleri baştan sona kadar izlemeyen, ön test ve son testleri cevaplamayan ebeveynlerin araştırmaya dâhil edilmeyeceği araştırmanın başında bildirilmiştir (Ek 11). Araştırmaya katılan tüm katılımcıların hafta hafta videoları izleme süreleri, tüm videoları izleyip izlemedikleri, siteye giriş yapma durumları haftalık olarak

takip edilmiştir. Araştırma sürecinde tüm katılımcılar eğitimleri eksiksiz olarak baştan sona izlemiş olup, siteyi düzenli olarak ziyaret etmişlerdir. Deney grubunu oluşturan ebeveynlerin 6 haftalık eğitimleri tamamladıkları, siteyi düzenli olarak ziyaret ettikleri belirlendikten sonra deney ve kontrol grubunu oluşturan tüm ebeveynlere veri toplama formları e-mail yoluyla tekrar gönderilerek son test ölçümleri tamamlanmıştır. Daha sonrasında kontrol grubunu oluşturan ebeveynlere de web sitesinin linki ve sisteme giriş bilgilerini içeren mail gönderilmiş ve onlarında aktivasyonu sağlanmıştır.

Eğitimlerin bulunduğu site içeriği genel olarak aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır;

Eğitim ve İzlem Sitesi: Web sayfasına 30 ebeveyn kayıtlıdır. Bu ebeveynler deney grubunda olan kişilerdir (<http://farkindaebeveynler.com/>),

Katılımcı Ana Sayfa Ekranı: Araştırmaya dâhil edilen deney grubundaki ebeveynlerin, kullanıcı adı ve parola ile sisteme giriş yaptıktan sonra açılan ekrandır. Ekranın üst kısmında videoların, eğitim programının vb. butonların yer aldığı sekmeler bulunmaktadır (Ek 1, Ek 2).

Web sayfasının üst kısmında;

1.Ana Sayfa: Ana menü sekmesine geri dönen web sitesinin tüm içeriğinin yer aldığı sekme (Ek 1),

2.Araştırma Hakkında: Araştırmanın ismi, amacı hakkında genel bilgilerin aldığı sekme (Ek 1),

3.Araştırmacıları Tanıyalım: Araştırmayı yürüten araştırmacılar hakkında genel bilgilerin yer aldığı sekme (Ek 1),

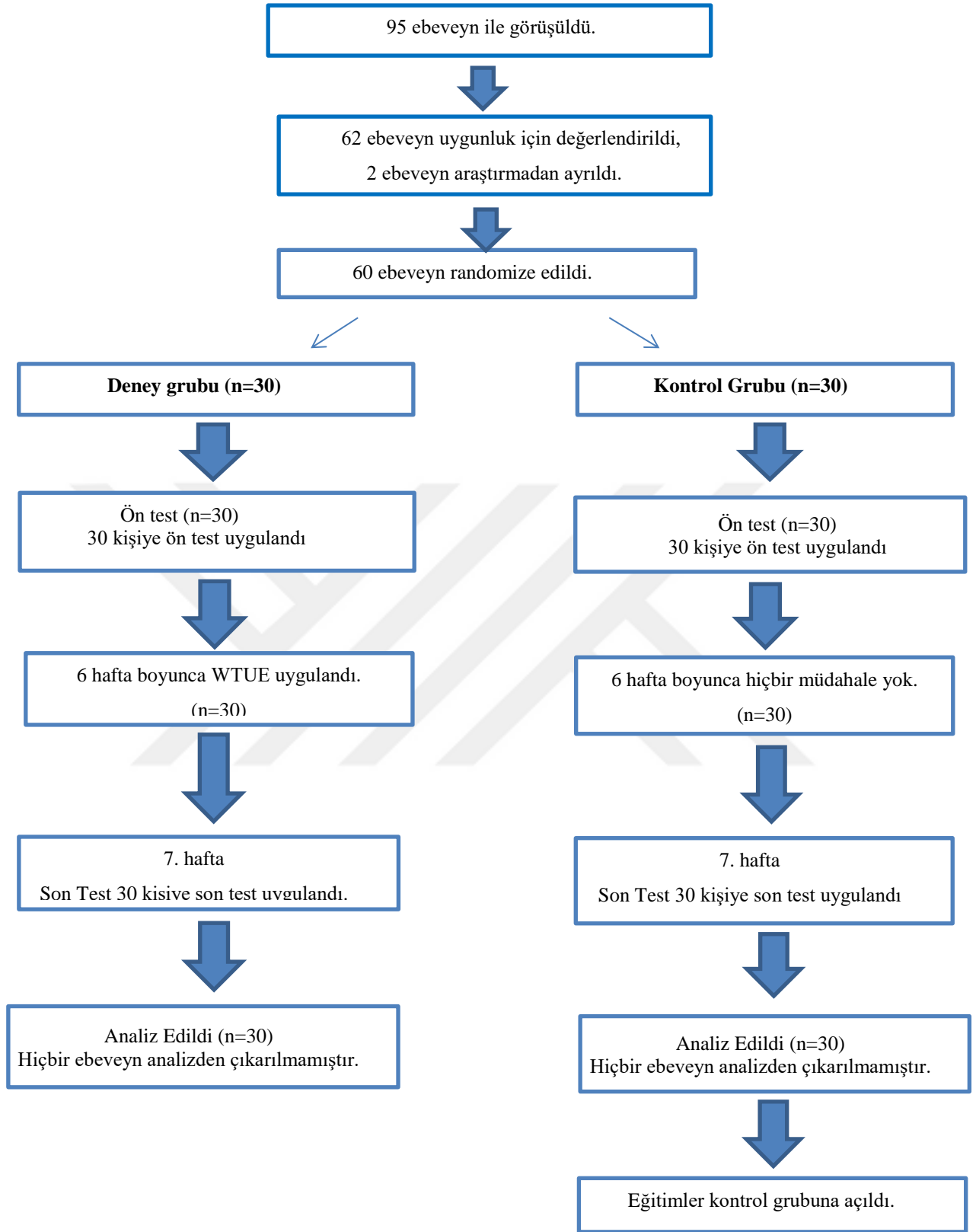
4.Araştırmacının İletişim Bilgileri: Ebeveynlerin araştırmacıya ulaşabilecekleri iletişim adresi ve bilgilerinin yer aldığı sekme (Ek1),

5.Araştırmacıya Soru Sor: Ebeveynlerin araştırma hakkında, video eğitimler hakkında veya herhangi bir konuda araştırmacıya ihtiyaç duyduklarında araştırmacı ile kolaylıkla iletişime geçebilmeleri için oluşturulmuş sekme (Ek 1),

6.Ebeveyn Eğitim Programı İçerik ve Takvimi: 6 haftalık ebeveyn eğitim program tarihlerinin ve içerik bilgilerinin yer aldığı sekme (Ek 1),

7.Ebeveynler için faydalı linkler: Ebeveynler için yararlı olabileceği düşünülen site linklerinin paylaşıldığı sekme (Ek 1),

8.Video eğitimler: Ebeveynler için hazırlanan 6 video eğitimin yer aldığı sekme (Ek 1, Ek 3) olmak üzere 8 adet buton yer almaktadır.

şekil1. Araştırma süreci

Tablo 2.Ebeveyn eğitim programı içerik tablosu

EĞİTİM MODÜLÜ	KONU BAŞLIKLARI	VIDEO SÜRESİ
1.Eğitim Modülü: Çocuk İhmal ve İstismarı İle İlgili Genel Bilgi	<ul style="list-style-type: none">• Çocuk ihmal ve istismarı nedir?• İstismar çeşitleri• İhmal çeşitleri• Çocuk ihmal ve istismarının nedenleri• Çocuk ihmal ve istismarını kolaylaştırıcı risk faktörleri• Çocuk ihmal ve istismarının Türkiye'deki genel durumu	15:42 dakika
2.Eğitim Modülü: Duygusal İstismar Hakkında Genel Bilgi	<ul style="list-style-type: none">• Duygusal istismar nedir?• Duygusal istismar sayılabilecek bazı tutum ve davranışlar• Günlük yaşamda sıkça kullanılan bazı duygusal istismar cümleleri• Duygusal istismar nedenleri• Çocuklarını duygusal olarak istismar eden ebeveynlerin en belirgin özellikleri• Duygusal istismar sıklığı• İhmal nedir?• Duygusal ihmal nedir?• Çocuklarını istismar eden anne-baba özellikleri• Ebeveyn olarak çocuklarınıza duygusal istismar uyguluyor musunuz?• Eleştiri ve duygusal istismar arasındaki fark nedir?• Duygusal istismarın çocuk üzerine etkileri• Duygusal istismar nasıl önlenebilir?• Ebeveynlerin için 10 öneri	23:08 dakika
3.Eğitim Modülü: Çocuk ruh sağlığı ve anne baba tutumları	<ul style="list-style-type: none">• Çocuğun ruhsal gelişim basamakları ve özellikleri• Normal gelişimin önündeki engel ve fırsatlar nelerdir?• Anne- baba tutumları	23:25 dakika
4.Eğitim Modülü: Ebeveyn özellikleri ve disiplin	<ul style="list-style-type: none">• Çocukların ihtiyaç duyduğu sekiz besin• Mükemmel ebeveynlerin yedi özelliği• Yeterince iyi olmayan ebeveynlerin yedi özelliği• Disiplin ve modelleri• Disiplin nedir?• Disiplinin amacı nedir?• Yaygın kullanılan disiplin yöntemleri	18:51 dakika

Tablo 2. Ebeveyn eğitim programı içerik tablosu (devam)

EĞİTİM MODÜLÜ	KONU BAŞLIKLARI	VİDEO SÜRESİ
5.Eğitim Modülü: Çocuklara Ödül ve Ceza Hakkında Genel Bilgi	<ul style="list-style-type: none">• Çocuk eğitiminde ödül-ceza yöntemi nasıl uygulanmalı?• Ödülün niteliği ve niceliği nasıl olmalıdır?• Ebeveynlere bazı tavsiyeler• Sonuç ve öneriler• Oyun• Ebeveynlere bazı tavsiyeler• Sonuç ve öneriler	17:46 dakika
6.Eğitim Modülü: Çocuk Ruh Sağlığı Hakkında Genel Bilgi	<ul style="list-style-type: none">• Çocuk ruh sağlığı• Çocuk ruh sağlığı nasıl şekillenir?• Pedagoğa çocuğunuzu hangi durumlarda götürmelisiniz?• Çocuğuma bir psikoloğa gideceğini nasıl açıklarım?• Anne babanın çocuğun ruhsal gelişimine etkileri• Yapılması gerekenler• Sonuç ve öneriler	15:18 dakika

3.8.İstatistiksel Değerlendirme

Araştırma verilerinin analizi SPSS 22,0 istatistik paket programı ile yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde kullanılan testler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo3. Araştırmada kullanılan istatistiksel yöntemler

Değerlendirilen Özellikler	İstatistiksel Yöntem
Deney ve grubundaki ebeveynlerin tanıttıcı özelliklerinin değerlendirilmesi	Frekans Yüzde
Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin tanıttıcı özelliklerinin karşılaştırması	Ki-kare Testi
Deney ve grubundaki ebeveynlerin ön test-son test değerlerinin karşılaştırması	İndependent t testi Paired sample t testi

3.9.Araştırmanın Değişkenleri

- **Araştırmanın bağımlı değişkenleri:** Duygusal istismar farkındalığı ve çocuk yetiştirme tutumu,
- **Araştırmanın bağımsız değişkenleri:** Web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programı.
- **Kontrol değişkenleri:** Yaşadıkları yer; eğitim ve çalışma durumu; çocuk yetiştirme veya duygusal istismar konusunda eğitim alma durumları ve çocuk sayıları.

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin tanıtıcı özellikleri açısından karşılaştırması ile ilgili bilgiler Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin tanıtıcı özellikleri açısından karşılaştırması

		Deney		Kontrol		χ^2	p
		Grup (n:30)		Grup (n:30)			
		S	%	S	%		
Cinsiyet	Kadın	19	63,3	15	50,0	3,827	,148
	Erkek	11	36,7	15	50,0		
Medeni Durum	Evli	30	100,0	30	100,0	*	
Yaşanan Yer	İl	25	83,3	24	80,0	,111	,739
	İlçe	5	16,7	6	20,0		
Eğitim Durumu	Ortaöğretim	8	26,7	11	36,7	1,087	,581
	Lisans	19	63,3	15	50,0		
	Lisansüstü	3	10,0	4	13,3		
Diğer Ebeveynin Eğitim Durumu	Ortaöğretim	9	30,0	8	26,6	2,064	,356
	Lisans	12	40,0	17	56,7		
	Lisansüstü	9	30,0	5	16,7		
Çalışma Durumu	Evet	26	86,7	22	73,3	1,667	0,197
	Hayır	4	13,3	8	26,7		
	Serbest	15	50,0	12	40,0		
	Memur	13	43,3	12	40,0		
Çocuk Yetiştirme veya Duygusal İstismar Konusunda Eğitim Alma Durumu	Evet	6	20,0	6	20,0	,000	1,000
Hayır	24	80,0	24	80,0			
Çocuk Sayısı	1 çocuk	17	56,7	14	46,7	7,539	,057
	2 çocuk	11	36,7	6	20,0		
	3 çocuk	2	6,7	7	23,3		
	4 çocuk	0	0,0	3	10,0		
Toplam		30	100	30	100		

* Frekansı 5'den küçük göz sayısı % 20'yi geçtiğinden analiz yapılmamıştır

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin cinsiyet; yaşadıkları yer; eğitim ve çalışma durumu; çocuk yetiştirme veya duygusal istismar konusunda eğitim alma durumları ve çocuk sayıları açısından benzer özelliklere sahip oldukları görülmektedir.

3.10.Araştırmanın Sınırlılıkları

Ebeveynlerin duygusal istismar farkındalık düzeyleri ve çocuk yetiştirme tutumlarının nicel ölçümlerle değerlendirilmiş olması ve bu konuda derinlemesine görüşmeler yapılarak bireysel deneyimlerin incelenmemesi, ebeveynlere bilgisayar ve internet hizmetinin sağlanamaması ve kendi imkanları doğrultusunda araştırmaya dahil edilebilmeleri araştırmanın en önemli sınırlılıklarıdır.

4. BULGULAR

Araştırmaya katılan ebeveynlerin tanıtıcı özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya katılan ebeveynlerin tanıtıcı özellikleri

Özellik		Deney Grup (n=30)		Kontrol Grup (n=30)	
		S	%	S	%
Cinsiyet	Kadın	19	63,3	15	50,0
	Erkek	11	36,7	15	50,0
Medeni Durum	Evli	30	100,0	30	100,0
Yaşanan Yer	İl	25	83,3	24	80,0
	İlçe	5	16,7	6	20,0
Eğitim Durumu	Ortaöğretim	8	26,7	11	36,7
	Lisans	19	63,3	15	50,0
	Lisansüstü	3	10,0	4	13,3
Eşin Eğitim Durumu	Ortaöğretim	9	30,0	8	26,7
	Lisans	12	40,0	17	56,7
	Lisansüstü	9	30,0	5	16,7
Çalışma Durumu	Evet	26	86,7	22	73,3
	Hayır	4	13,3	8	26,7
Meslek	Ev hanımı	2	6,7	6	20,0
	Serbest	15	50,0	12	40,0
	Memur	13	43,3	12	40,0
Eşin Mesleği	Ev hanımı	3	10,0	5	16,7
	Memur	7	23,3	18	60,0
	Serbest	20	66,7	7	23,3
Algılanan Gelir	İhtiyaçlarımızı karşılayabiliyoruz	29	96,7	27	90,0
Eğitim Alma Durumu	İhtiyaçlarımızı karşılayamıyoruz	1	3,3	3	10,0
Eğitim Alma Durumu	Evet	6	20,0	6	20,0
	Hayır	24	80,0	24	80,0
Yaş (Ortalama)		33,77±6,36		36,27±8,50	

*n: sayı, %: yüzde

Deney grubundaki ebeveynlerin yaş ortalamasının $33,77 \pm 6,36$ ve tümünün evli olduğu belirlenmiştir. Deney grubuna dahil edilen ebeveynlerin %63,3'ünün kadın olduğu, %83,3'ünün ilde yaşadığı, %63,3'ünün lisans mezunu olduğu, %40'ının eşinin lisans mezunu olduğu, %86,7'sinin çalıştığı, %50,0'ının kendisinin %66,7'sinin ise eşinin serbest meslekle uğraştığı, %96,7'sinin ihtiyaçlarını karşılayabildikleri gelir seviyesine sahip oldukları ve %80,0'inin konuyla ilgili daha önce herhangi bir eğitim almadıkları saptanmıştır (Tablo 5).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin ise, yaş ortalamasının $36,27 \pm 8,50$ ve tümünün evli olduğu belirlenmiştir. Kontrol grubuna dahil edilen ebeveynlerin %50,0'ının kadın olduğu, %80,0'ının ilde yaşadığı, %50,0'ının lisans mezunu olduğu, %56,7'sinin de eşinin lisans mezunu olduğu, %73,3'ünün çalıştığı, %40,0'ının serbest meslekle uğraştığı, %60,0'ının eşinin memur olduğu, %90,0'ının ihtiyaçlarını karşılayabildikleri gelir seviyesine sahip oldukları ve %80,0'inin konuyla ilgili daha önce herhangi bir eğitim almadıkları saptanmıştır (Tablo 5).

Tablo 6. Deney ve kontrol grupları DİFÖ ön test ve son test puan ortalamalarının gruplar arası karşılaştırması

	DİFÖ	Deney Grup Ort. \pm SS	Kontrol Grup Ort. \pm SS	t ve p değeri
Ön Test	Uyumsuz beklentiler	15,27 \pm 3,523	16,30 \pm 3,573	t=-1,128 p=,264
	Duyarsızlık	6,43 \pm 1,278	6,70 \pm 1,512	t=-,738 p=,464
	Korkutma	8,27 \pm 2,490	8,30 \pm 2,409	t=-,053 p=,958
	Red/İzolasyon	4,60 \pm 1,303	4,93 \pm 1,337	t=-,978 p=,332
	Olumlu tutumlar	11,10 \pm 2,440	11,17 \pm 1,642	t=-,124 p=,902
	DİFÖ Toplam	34,57 \pm 6,021	36,23 \pm 7,045	t=-,985 p=,329
Son Test	Uyumsuz beklentiler	13,17 \pm 2,394	16,43 \pm 3,339	t=-4,355 p=,000
	Duyarsızlık	5,97 \pm 1,273	7,17 \pm 1,859	t=-2,918 p=,005
	Korkutma	6,33 \pm 1,422	8,53 \pm 2,300	t=-4,455 p=,000
	Red/İzolasyon	4,03 \pm 1,066	5,10 \pm 1,213	t=-3,617 p=,001
	Olumlu tutumlar	14,20 \pm 2,107	11,47 \pm 1,525	t=5,755 p=,000
	DİFÖ Toplam	29,50 \pm 4,075	37,20 \pm 6,520	t=-5,485 p=,000

*Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma t: Independent t testi, p: İstatistiksel Önemlilik

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin WTUE öncesi ve sonrası DİFÖ toplam ve alt boyutları puan ortalamalarının gruplar arası karşılaştırması Tablo 6'da verilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin DİFÖ toplam ve alt boyutları puan ortalamalarının gruplar arası karşılaştırmaları arasında ön test ölçümleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$; Tablo 6); son test ölçümleri açısından ise tüm alt boyutlar ve toplam puan ortalamaları arasındaki farkın deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 6).

Tablo 7. Deney ve kontrol grupları PARI ön test ve son test puan ortalamalarının gruplar arası karşılaştırması

	PARI Alt Boyutlar	Deney grup Ort. \pm SS	Kontrol grup Ort. \pm SS	t ve p değeri
Ön Test	Aşırı Annelik Boyutu	36,40 \pm 9,644	37,70 \pm 9,128	t=-,536 p=,594
	Demokratik Tutum-Eşitlik Tanıma B.	26,30 \pm 4,893	26,33 \pm 4,088	t=-,029 p=,977
	Sıkı Disiplin Boyutu	30,40 \pm 5,829	33,77 \pm 6,355	t=-2,138 p=,037
Son Test	Aşırı Annelik Boyutu	31,33 \pm 8,747	37,83 \pm 9,293	t=-2,790 p=,007
	Demokratik Tutum-Eşitlik Tanıma B.	25,77 \pm 2,849	25,97 \pm 3,846	t=-,229 p=,820
	Sıkı Disiplin Boyutu	24,93 \pm 4,941	33,40 \pm 5,799	t=-6,087 p=,000

*Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, t: Independent t testi, p: Önemlilik

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin WTUE öncesi ve sonrası PARI alt boyutları puan ortalamalarının gruplar arası karşılaştırılması Tablo 7'da verilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin PARI alt boyutları puan ortalamalarının gruplar arası karşılaştırmaları arasında ön test ölçümleri açısından yalnızca sıkı disiplin alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ($p<0,05$; Tablo 7); aşırı annelik ve demokratik tutum-eşitlik tanıma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$; Tablo 7) belirlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin son test ölçümleri açısından ise PARI' nin aşırı annelik ve sıkı disiplin alt boyutları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0,05$; Tablo 7).

Tablo 8. Deney ve kontrol grupları DİFÖ ön test ve son test puan ortalamalarının grup içi karşılaştırması

	DİFÖ	Ön test Ort. ±SS	Son test Ort. ±SS	t ve p değeri
Deney Grubu	Uygunsuz beklentiler	15,27±3,523	13,17±2,394	t=2,898 p=,007
	Duyarsızlık	6,43±1,278	5,97±1,273	t=2,379 p=,024
	Korkutma	8,27±2,490	6,33±1,422	t=4,788 p=,000
	Red/İzolasyon	4,60±1,303	4,03±1,066	t=3,084 p=,004
	Olumlu tutumlar	11,10±2,440	14,20±2,107	t=-5,845 p=,000
	DİFÖ Toplam	34,57±6,021	29,50±4,075	t=4,976 p=,000
Kontrol Grubu	Uygunsuz beklentiler	16,30±3,573	16,43±3,339	t=1,000 p=,326
	Duyarsızlık	6,70±1,512	7,17±1,859	t=-1,304 p=,203
	Korkutma	8,30±2,409	8,53±2,300	t=-1,756 p=,090
	Red/İzolasyon	4,93±1,337	5,10±1,213	t=-1,980 p=,057
	Olumlu tutumlar	11,17±1,642	11,47±1,525	t=-1,964 p=,059
	DİFÖ Toplam	36,23±7,045	37,20±6,520	t=-2,926 p=,007

*Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, t: Paired samples t test, p: Önemlilik

Deney grubundaki ebeveynlerin WTUE öncesi ve sonrası DİFÖ toplam ve alt boyut puan ortalamalarının grup içi karşılaştırması Tablo 8’de verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde, deney grubundaki ebeveynlerin DİFÖ toplam ve tüm alt boyutlarının ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 8). Kontrol grubundaki ebeveynlerin ise DİFÖ toplam puan ortalamalarının son testte yükseldiği ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$; Tablo 8). DİFÖ’ nün tüm alt boyutlarının ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki farkın ise istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$; Tablo 8).

Tablo 9. Deney ve kontrol grupları grup içi PARI ön test ve son test puan ortalamalarının grup içi karşılaştırması

Gruplar	PARI Alt Boyutlar	Ön test Ort. ±SS	Son test Ort. ±SS	t ve p değeri
Deney Grubu	Aşırı Annelik Boyutu	36,40±9,644	31,33±8,747	t=5,245 p=,000
	Demokratik Tutum-Eşitlik Tanıma	26,30±4,893	25,77±2,849	t=,697 p=,491
	Sıkı Disiplin Boyutu	30,40±5,829	24,93±4,941	t=5,189 p=,000
Kontrol Grubu	Aşırı Annelik Boyutu	37,70±9,128	37,83±9,293	t=-1,072 p=,293
	Demokratik Tutum-Eşitlik Tanıma	26,33±4,088	25,97±3,846	t=1,110 p=,276
	Sıkı Disiplin Boyutu	33,77±6,355	33,40±5,799	t=1,134 p=,266

*Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, t: Paired samples t test, p: Önemlilik

Deney grubundaki ebeveynlerin WTUE öncesi ve sonrası PARI alt boyut puan ortalamalarının grup içi karşılaştırması tabloda verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde, deney grubundaki ebeveynlerin PARI' nin aşırı annelik ve sıkı disiplin alt boyutlarının ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$; Tablo 9). Kontrol grubundaki ebeveynlerin ise PARI' nin tüm alt boyutlarından aldıkları ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$; Tablo 9).

5. TARTIŞMA

Web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının duygusal istismar farkındalık düzeyine ve çocuk yetiştirme tutumuna etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın bulguları ilgili literatürle bu bölümde tartışılmıştır.

Eğitim öncesi deney ve kontrol gruplarının duygusal istismar farkındalık düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmazken; eğitim sonrası duygusal istismar kapsamında değerlendirilen “Uygunsuz beklentiler, duyarsızlık, korkutma, red/izolasyon son ve olumlu tutumlar “boyutlarında deney grubu lehine anlamlı bir farkındalık olduğu ve genel olarak deney grubunda duygusal istismar farkındalığının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 6). Ayrıca deney grubu grup içi karşılaştırmalarında eğitim sonrası yapılan test sonuçlarına göre, web tabanlı uzaktan eğitim alan ebeveynlerin duygusal istismar farkındalık düzeylerinde olumlu yönde artış olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 8). Bu bulgular web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının eğitim alan grup üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Türkiye’de yetişkinlere yönelik yapılan bir eğitim çalışmasında araştırmaya dahil edilen ve eğitim uygulanan grupta duygusal ihmal ve istismara yönelik bilgi ve farkındalığın arttığı belirlenmiştir (Kanak, 2015). Benzer amaçla Sarı (2010) tarafından yapılan ebeveyn eğitim programı sonunda deney grubunun olası istismar puanlarında anlamlı bir düşüş olduğu sonucuna varılmıştır. Akgiray (2007) tarafından yapılan diğer bir araştırmada, 8-10 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerini arttırdığı saptanmıştır. Leventhal (2001) tarafından yapılan başka bir araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ise, ev ziyaretlerini de içeren eğitim programlarının istismar konusunda etkili olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular doğrultusunda ebeveynlerin duygusal ihmal ve istismar kapsamına giren davranışları fark etme konusunda eğitimin etkili olduğu görülmektedir. Bu sonucun birinci ve ikinci eğitim modülünde yer alan duygusal istismar konusunun kapsamlı bir şekilde ele alınmasından, günlük yaşamda sıklıkla kullanılan duygusal istismar cümlelerine yer verilmesinden, eğitim videolarının dinleyicinin dikkatini çeken şekilde görsel öğeler içermesinden, eğitim süresinin etkin kullanılmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada duygusal istismar kapsamına giren ‐uygunsuz beklentiler‐ davranışlarına ve olumlu tutumlara yönelik farkındalığın arttığı bulunmuştur (Tablo 6). Peterson ve ark. (2003), tarafından annelerle yapılan 16 haftalık eğitim programı sonrasında annelerin çocukları hakkında tehlikeli ve gerçek olmayan inanışlara dair kanaatlerinde azalma olduğu belirtilmiştir. DİF alt boyutlarından olan ‐duyarsızlık‐ kavramı hem duygusal ihmal hem de duygusal istismar kapsamında değerlendirilen bir takım sözleri veya davranışları içermektedir. Çocuğun isteklerine ve gelişimsel ihtiyaçlarına karşı duyarsızlık, çocukla çok fazla iletişime geçmeme, çocuğu aile içi sözel ve fiziksel şiddete tanık etme gibi eylemleri kapsamaktadır (Uslu, 2010). Taşkın ve Erkan (2009)‐ın babalara uyguladığı eğitim sonrası babaların çocuklarıyla daha çok oynadıkları, çocuklarının isteklerine karşı daha duyarlı oldukları, onlarla daha fazla iletişime ve etkileşime girdikleri belirtilmiştir. Simpkins ve ark. (2006) tarafından yapılan çalışmada benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu alışmalar, uygulanan eğitim sonrası anne ve ocuk arasında daha sıcak ilişkilerin kurulduğunu göstermektedir. Kanak (2015) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre eğitim sonrasında ebeveynlerin çocuğu şiddete tanık etme oranlarında düşme olduğu belirlenmiştir. Nicholson ve ark. (2002) tarafından 26 ebeveynle yapılan, psiko-eğitimsel anne baba programı sonucuna göre ise; eğitim programına dâhil olan ailelerin, dâhil olmayan ailelere göre sözel ve bedensel cezalandırma ve korkutma, öfke ve stres düzeylerinde düşüş olduğu gözlenmiştir. Kanak (2015)‐ın araştırmasında uygulanan eğitimin ‐Aşağılama ve Tehdit etme‐, ‐Karşılaştırma ve Ayrımcılık‐ alt boyutlarında kontrol grubuna göre değerrişim olduğu görülmektedir. Araştırmada ebeveynlere uygulanan web tabanlı eğitimin ebeveynlerin olumlu tutumlara yönelik farkındalığının arttığı belirlenmiştir (Tablo 6, Tablo 8). Bu sonuçlar Peterson ve ark. (2003) ve stndağ ve ark. (2015) yaptığı araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda ebeveynlere verilen eğitim sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre, eğitim sonrasında ebeveynlerin ocuk yetiştirme konusunda farklı kaynaklara başvurmaya başladıkları, çocuğa söylenen sözlere ve kullandıkları hitap cümlelerine daha dikkat ettikleri başladıkları, kullandıkları olumsuz ifadeleri düzeltmeye çalıştıkları, çocuklarıyla aktif vakit geçirmeye başladıkları ve çocuklarına şiddet uygulama ve öfkelenme davranışlarında azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada ebeveynlerin duygusal istismar, duygusal istismar kapsamında değerlendirilen davranışlar ve olumlu tutumlar konusundaki farkındalık artışı; ebeveynlere uygulanan web tabanlı eğitimlerde

istismar, duygusal istismar, olumlu anne baba tutumları içeriklerine yer verilmesinden, eğitimlerin ebeveynlerin kolay ulaşabileceği web tabanlı yöntemle uygulanmasından, eğitimlerin dinleyiciyi sıkımayacak süre ve içeriklere sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Tablo 2).

Girişim sonrası yapılan analizlerde kontrol grubundaki ebeveynlerin genel duygusal istismar farkındalığının anlamlı düzeyde azaldığı görülmektedir (Tablo 8). Bu bulgu, ön testler uygulandıktan sonra katılımcıların konu ile ilgili bilgi arayışına girdiğini ve edinilmiş yanlış bilgilerin sonucunda farkındalık düzeyinin olumsuz yönde değiştiğini düşündürmektedir.

Araştırmada eğitim sonrası PARI'nin aşırı annelik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında düşme olduğu saptanmıştır (Tablo 7). Fagan ve Stevenson (2002) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar olduğu görülmektedir. Kılınç (2011)'in anneler ile yaptığı 8 haftalık yüz yüze eğitim sonucunda deney gruplarında olan annelerin "Aşırı koruyucu tutum" ön test ve son test puan ortalamalarında anlamlı değişikliklerin olduğu belirlenmiştir. Brown ve Bhavnagri (1996) ile D'Aoust (2008) tarafından yapılan araştırmalarda da, sıkı disiplin alt boyutuyla ilgili araştırma sonucumuza benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kim ve Kim (2008), tarafından babaların çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, babaların çocuk yetiştirme tutumlarının ebeveyn eğitim programıyla geliştirilebildiğini, eğitim sonrası babaların puanlarının yükseldiğini saptamışlardır.

Araştırmada ebeveynlerin eğitim sonrası PARI' nin demokratik tutum ve eşitlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 7, Tablo 9). Bu bulgu Kim ve Mahoney (2004)'in yaptığı araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Araştırmada elde edilen bu bulgunun web tabanlı uygulanan eğitimde demokratik tutum ve eşitlik temasını içeren konuların daha kısıtlı olmasından; eğitim konularının yoğun olarak istismar, duygusal istismar, çocuk ruh sağlığı ve disiplin yöntemleri konularını içermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde; istismarla (Akgiray, 2007) veya ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarıyla (D'Aoust, 2008) ilgili, bu araştırmayla benzer sonuçların olduğu birçok araştırmaya rastlanmıştır. Ancak yöntemsel olarak duygusal istismar farkındalığı ve çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik WTUE kullanılarak yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmamızda kullandığımız WTUE yöntemi, ebeveynler için zamandan

tasarruf oluşturması, eğitim takibini ve eğitimlere erişilebilirliği kolaylaştırması, eğitime katılımların daha dzenli ve istikrarlı olmasını sağlamıştır. Ayrıca kurulan web sitesinde ebeveynler için yararlı olabilecek farklı linkler sunulmuş böylece ebeveynlerin birden fazla kaynağa ulaşmaları sağlanmıştır. Ebeveynlere verilen eğitim içeriğinin birçok farklı kaynaktan detaylı literatür incelemesi yapılarak oluşturulması, eğitim konuları dahilinde olan ebeveyn davranışlarının günlük yaşamdan örneklerle açıklanmaya çalışılması, eğitim dilinin sade ve anlaşılır olması, video sürelerinin ebeveynlerin çok fazla vaktini almayacak Şekilde kısa ve sade olması, katılımcıların aynı anda beceri alanına hitap etmesi (duyusal, bilişsel ve motor), izleyicilerin araştırmacıyı ve eğitimde sunulan içerikleri eř zamanlı olarak görmelerini sağlaması araştırma hipotezlerinin doğrulanmasında önemli katkı sağladığını düşündürmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuçlar

Web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının duygusal istismar farkındalık düzeyine ve çocuk yetiştirme tutumuna etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın sonuçları aşağıda verilmiştir.

- WTUE' nin ebeveynlerin duygusal istismar farkındalıklarını arttırdığı,
- WTUE'nin ebeveynlerin duygusal istismar kapsamında değerlendirilen “Uygunsuz beklentiler, duyarsızlık, korkutma, red/izolasyon ve olumlu tutumlar” boyutlarına yönelik farkındalıklarını arttırdığı,
- WTUE' nin ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını olumlu yönde etkilediği,
- WTUE'nin çocuk yetiştirme tutumları kapsamında değerlendirilen “Aşırı annelik ve sıkı disiplin boyutları” na yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

6.2.Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara yönelik olarak,

- WTUE' nin ebeveyn eğitim programlarında kullanımının yaygınlaştırılması ve daha geniş kitlelere uygulanması,
- Duygusal istismarı ve ihmali önleme eğitim programlarında WTUE' nin daha yaygın olarak kullanılması,
- Ebeveyn eğitimlerinde, eğitime katılımı ve motivasyonu arttıracak, zamandan tasarruf sağlayacak, eğitimin etkinliğini sağlayacak teknolojik yöntemlere yer verilmesi,
- Babaların dahil edildiği ebeveyn eğitim programlarının artırılması,
- Duygusal istismar konusunun literatürde daha fazla ele alınması ve bu konuda toplumun farkındalık ve bilgi düzeyini artıracak etkin eğitim programlarının planlanması,
- Ebeveynlerin olumlu ve olumsuz çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili olarak ebeveynlerin bilgi ve farkındalık düzeylerini artıracak, alışagelmiş yanlış tutumları değiştirmelerini sağlayacak etkin, katılımı yüksek, maliyeti az eğitim programlarının geliştirilmesi ve desteklenmesi konusunda gerekli adımların atılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akgiray A. Çocuk istismarı: 8-10 yaş çocuklarda istismarı önleme yöntemleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ankara, 2007;40.
- Aktaş E. Çocuklardaki dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve özgül öğrenme güçlüğü'nün, anne babaların duygusal istismar farkındalığı, istismar potansiyeli ve çocukların kabul/red algısı ile ilişkisi. Ankara Üniversitesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara, Tıpta Uzmanlık Tezi, 2011; 17-19.
- Akyüz E. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. Milli Eğitim Dergisi 2001;151:3-24.
- Alisinanoğlu F. Üniversite öğrencilerinin ben (ego) durumları ile ana-baba tutumlarını algılamalarını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora tezi,1995; 28-31.
- APSAC. Psychosocial evaluation of suspected psychological maltreatment in children and adolescents. Cultic Studies Journal 1996; 13(2):153-170.
- Aral N. Fiziksel İstismar ve Çocuk. 1.Baskı, Ankara, Tek Işık Web Ofset Tesisleri. 1997; 20.
- Aral N. Ailede Ana-Baba Tutumları Ailenin Güçlenmesinde Aile Bireylerinin Sorumlulukları. 1.Baskı, Ankara, Aile Araştırma Kurumu Eğitim Serisi. 1991;3.
- Arıkan Ç. Ailede çocuğa yönelik şiddet. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi 1998;6:1-3.
- Arslan G. Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerde görülen problem davranışların aile sorunları, aile yapısı açısından incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, Yüksek Lisans Tezi, 2012;30-40.
- Atalay YF. Genç yetişkinlerin çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişki. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Yüksek Lisans Tezi, 2010;52-60.
- Atman CÜ. Çocuğa yönelik şiddet ihmal/istismar. Çocuk Forumu Dergisi 2004;2:71-76.
- Aydın O, İşmen AE. 18-25 yaş grubu erkeklerde çocukluk çağı örselenme yaşantısının incelenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi 2003;18:7-20.
- Aydoğmuş K, Baltaş A, Baltaş Z, Davaslıgil Ü, Güngörmüş O, Konuk E, Korkmazlar Ü, Köknel Ö, Navaro L, Oktay A, Razon N, Yavuzer H. Ana Baba Okulu. 10. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi. 1990; 30-50.

- Ayral F. Çocukların Cinsel İstismarı Suçu ve Bu Suçla Mücadele. 1. Baskı, İstanbul, Yalın Yayıncılık. 2010; 5.
- Babaroğlu A. Çocuk Psikolojisi ve Ruh Sağlığı. 2. Baskı, Ankara, Vize Basın Yayın. 2013; 16-25.
- Bahar G, Savaş HA, Bahar A. Çocuk istismarı ve ihmali: bir gözden geçirme. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2009;4(12):51-65.
- Baldwin AL, Kalhorn J, Breese FH. Patterns of parent behavior. Psychological Monographs 1945; 58(3):75.
- Bayhan P. Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi. Sosyal Hizmet Dergisi 1998; 8: 24.
- Bayraktar S. İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İstismarı ve İhmali. 1.Baskı, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri. 2015; 20-80.
- Benice A. Çocuğun duygusal istismarı. Eğitimde Yeni Yansımalar 2013;33:29-34.
- Berger LM. Income, family structure, and child maltreatment risk. Children and Family Service Review 2004; 26:725-748.
- Berkowitz CD. Domestic violence: a pediatric concern. Pediatr Rev 2004; 25:306-11.
- Bolger KE, Patterson CJ. Sequelae of child maltreatment: Vulnerability ad resilience. S. S. Luthar (Ed.), Resilience and Vulnerability: Adaptation in The Context of Childhood Adversities New York: Cambridge University Press. 2003;156-181.
- Boyacı A. Yapı ve Süreçleri ile Aile. Türküm AS, Editör, Anne Baba Eğitimi İçinde, Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları. 2012; 23-49.
- Brown J. Childhood abuse and neglect: spesificity of effects on adolescent and young adult depression and suicidality. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry 1999; 1490-1496.
- Brown NL, Bhavnagri N. Effects of an early intervention program on stress and teaching ability of single mothers of young multiply impaired children.1996: 1-25.
- Brucker JM. Battered child syndrome: Educating the pediatric nurse. Journal of Pediatric Nursing 1991;6:428-429.
- Caffey J. American Yourntal of Roentgcnology and Radium Therapy, 1946; 56: 163.
- CHS 1989. Çocuk haklarına dair sözleşme. https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23a.html 1989. Erişim tarihi: 07.12.2018
- Crosson C. Understanding Child Abuse and Neglect. 1.rd, Boston, Pearson Publication. 2005; 180-211.

- Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı. 7. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi. 1997.
- Çağdaş A, Şahin SZ. Mutlu ve Sağlıklı Yarınlar İçin Anne Baba Eğitimi. 2. Baskı, Ankara, Kök Yayıncılık. 2006; 130.
- Çakıcı M. Çocuk istismarının madde kullanımına etkisi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Doktora Tezi, 2002; 12-14.
- Çaplı O. Çocukların Gençlerin Eğitimi. 1.Baskı, İstanbul, Bilgi Yayınevi. 1993; 40-42.
- Çatık AE, Çam O. Hemşire ve ebelerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanıma düzeylerinin saptanması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006; 22(2): 103-119.
- Çılga İ. Demokrasi, insan hakları kültürü ve çocuk hakları. Milli Eğitim Dergisi 2001;151-173.
- ÇKK 2005. Çocuk Koruma Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>, 2005. Erişim tarihi: 08.12.2018
- Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu, 2008. <http://atud.org.tr/kutuphane/cocukihmalveistismaronleme.pdf> 2008. Erişim Tarihi: 20.12.2018
- D'Aoust RF. The impact of early childhood poverty on academic achievement and the influence of supportive parenting. University Of Rochester, Margaret Warner School Of Graduate Education, New York, PhD Thesis, 2008; 50-60.
- Derman O. Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım Temel Bilgiler. 1. Baskı, Ankara, Akademisyen Tıp Kitapevi. 2014; 1-91.
- Deveci SE, Açık Y. Çocuk istismarı nedenlerinin incelenmesi. Arşiv Kaynak Tarama Dergisi 2003;12(4);28.
- Dinç B. Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. Eğitimde Nitel Araştırmalar 2015;3(1):7-25.
- Dinçer B. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2008; 20-29.
- Doruk KS. 0-14 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar/ihmal durumu. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, Yüksek Lisans Tezi, 2012; 4-19.
- Dougherty JP, Lipman TH, Hyams S, Montgomery KA. Telemedicine for adolescents with type 1 diabetes. Western Journal of Nursing Research 2014;36(9):1199-1221.

- Dubowitz H. Preventing child neglect and physical abuse. *Pediatr Rev* 2002;23:191-196.
- Durmuş R. 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, 2006; 4.
- Engin P, Büyükyazıcı Z. Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu. 2010;30.
- Ergün M. İnternet destekli eğitim. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1998;1:1-10.
- Erol D. Okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları (Eskişehir İl Örneği). *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Yüksek Lisans Tezi*, 2007;20-30.
- Erozkan A. Examination of relationship between anxiety sensitivity and parenting styles in adolescents. *Educational Sciences: Theory and Practice* 2012;12(1):52-57.
- Fagan J, Stevenson HC. An experimental study of an empowerment based intervention for african american head start fathers. *Family Relations* 2002;51(3):191-198.
- Fırat S, İltaş Y, Yılmaz İBŞ. Ruhsal ve Hukuki Yönleriyle Çocuk İstismarı. 1.Baskı, Ankara, Sonçağ Matbaacılık, 2016;3-74.
- Fourie I. The use of CAI for distance teaching in the formulation of search strategies 2001;50(1):110-129.
- Garbarino J, Guttman E, Deeley J. *The Psychological Battered Child*. Jossey-Boss, 1.Baskı, San Francisco, Jossey-Bass Publishers, 1986;94.
- Gazeloğlu C. İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin psiko-sosyal gelişimine ana baba tutumunun etkisinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek lisans tezi, 2000;20-29.
- Gemalmaz HB. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ve Türk Hukukunda Çocuğun Bedensel Cezaya Karşı Korunması. İstanbul, Legal Yayıncılık, 2005;15.
- Gesinde AM. Determinants of teachers psychological abuse among secondary school students in Nigeria. *European Scientific Journal* 2013;(9),23:74-85.
- Gladding ST. Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları, Keklik İ, Yıldırım İ. Editör, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları, Ankara. 2012; 2:5-285.
- Glaser D. Emotional abuse and neglect: A conceptual frame work. *Child Abuse and Neglect* 2002; 26: 697–714.

- Greenberger E, Chen C. Perceived family relationships and depressed mood in early and late adolescence: A comparison of European and Asian Americans. *Developmental Psychology* 1996; 32(4):707.
- Güler N, Uzun S, Boztaş Z, Aydoğan S. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2002; 24 (3);128 -134.
- Gürhan N. Her Yönüyle Çocuk İstismar ve İhmali. 1.Baskı, Ankara, Nobel Tıp Kitapevleri. 2015; 9-91.
- Haktanır G, Aktaş Y. 3– 4 yaş çocuklarının motor gelişim özelliklerinin incelenmesi.10. Okulöncesi ve Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri, İstanbul. 1995;73-81.
- Hart SN, Brassard MRA. Major threat to children's mental health: Psychological maltreatment. *American Psychologist* 1987;42(2):160-165.
- İnci Y. Çocukların cinsel suistimali ve istismarının sosyo-kültürel ve ekonomik boyutları. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, Doktora Tezi, 2010;14-16.
- Jain AM. Emergency department evaluation of child abuse. *Emerg Med Clin North Am* 1999;17:575-593.
- Kadiroğlu T. Tip I diabetes mellitusü olan adölesanlarda metabolik kontrole aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumunun etkisi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, Yüksek Lisans Tezi, 2010; 10-13.
- Kanak M. Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal ihmal/istismara yönelik bilgi ve farkındalıklarına destek eğitim programının etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2015; 61-86.
- Kaplan SJ, Pelcovitz D, Labruna V. Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: physical and emotional abuse and neglect *Journal of The* 1999;38(10):1214-1222.
- Kara B, Biçer Ü, Gökalp A. Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2004; 47:140-143.
- Karasu F, Bilgen FG. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi* 2017; 7: 22-34.
- Karasu F. Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları. *Cumhuriyet Üniversitesi Dergisi* 2017;128-134.
- Kars Ö. Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları. Ankara, Bizim Büro. 1996;52-54.
- Kempe CH, Silverman FN, Steele BF, Droegemueller W, Silver Hk. The Battered Child Syndrome. *JAMA* 1962;7(181):17-24.

- Kılınç EF. Anne eğitim programı ile anne çocuk etkileşim programının 24-36 aylık çocukların bilişsel becerilerine ve annelerin çocuk yetiştirme davranışlarına etkisinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya, Doktora Tezi, 2011;145-185.
- Kim JM, Mahoney G. The effects of relationship focused intervention on korean parents and their young children with disabilities. *Research in Developmental Disabilities* 2005; 26(2):117-130.
- Kim YH, Kim SJ. Child-rearing Attitudes of Fathers of Preschool Children: Korean Parent As A Teacher Inventory. *J Korean Acad Child Health Nurs* 2008;14(1):79-89.
- Knox MS, Burkhart K, Hunter KE. ACT against violence parents raising safe kids program: Effects on maltreatment- related parenting behaviors and beliefs. *Journal of Family Issues* 2011; 32(1):55– 74.
- Koç F, Aksit S, Tomba A, Aydın C, Koturoğlu G, Çetin SK, Aslan A, Halıcıoğlu A, Erşahin Y, Turhan T, Çelik A, Şenol E, Kara S, Solak U. Çocuk istismarı ve ihmali olgularımızın demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin bir yıllık deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi* 2012; 47:119-124.
- LeCompte G, LeCompte A, Özer, S. Üç sosyoekonomik düzeyde Ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: Bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji Dergisi* 1978; 1(1):5-9.
- Leventhal JM. The prevention of child abuse and neglect: Successfull youth of the blocks. *Child Abuse and Neglect* 2001;25: 431-439.
- Mc Donald KC. Child abuse: approach and management. *Am Fam Physician* 2007; 5: 221-228.
- Moore MG, Kearsley G. *Distance Education: A Systems View Of Online Learning*. 3.rd Ed., Canada, Cengage Learning Nelson Education Ltd. 2011; 1-363 .
- Nazik B. *Çocuk Ruh Sağlığı*. 1.Baskı, İstanbul, Yapa Yayınları. 2003;30-35.
- Nicholson B, Anderson M, Fox R, Brenner V. One family at a time: a prevention program for at-risk parents. *Journal of Counseling and Development* 2006; 80 (3):362-371.
- Nurcombe B. Child sexual abuse I: Psychopathology, *Aust N Z J Psychiatry* 2000; 34: 85-91.
- O'Hagan K. *Identifying emotional and psychological abuse: A guide for childcare professionals*. berkshire, GBR: McGraw-Hill Education. 2006; 61-83.
- Öner N. *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler*. 1.Baskı, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997; 538-542.

- Özben Ş, Argun Y. Okul öncesi çocukların anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 2002; 18-28.
- Özcan K. Yetişkin bireylerin algılanan duygusal istismar düzeyleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, Yüksek Lisans Tezi, 2009; 1-22.
- Özcebe H, Sevcen F. Çocuklarda tamamlayıcı ve alternatif tıbbi konu alan araştırmaların değerlendirilmesi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2009;(52): 283-194.
- Özdoğan B. Çocuk ve Oyun. 1.Baskı, İstanbul, Anı Yayıncılık. 2000;66-74.
- Özen Ü, Karaman S. Web tabanlı uzaktan eğitimde sistem tasarımı. Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2001;2:81-102.
- Özgüven İE. Evlilik ve aile terapisi. 4. Baskı, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık. 2017;60-66.
- Özgüven İE. Psikolojik Testler. 1. Baskı, Ankara, Sistem Ofset, 2004;353.
- Özmen SK. Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 2004;37(2): 27-39.
- Öztep Cİ. Duygusal istismar algılayan ve algılamayan ergenlerin kaygı düzeyleri ve denetim odaklarının karşılaştırılması. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, 2010;4-40.
- Öztürk M. Anne, Baba ve Eğitimciler için Çocuk Psikiyatrisi, 1. Baskı, İstanbul, Uçurtma Yayınları. 2007;15-50.
- Öztürk M. Çocuk Hakları açısından Çocuk İhmali ve İstismarı El Kitabı. 1.Baskı, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları. 2011;13-201.
- Öztürk S. Çocuklarda duygusal istismar. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, Yüksek Lisans Tezi, 2007;27-33.
- Pelendecioğlu B, Bulut S. Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2009;50-53.
- Peterson L, Tremblay G, Ewigman B, Saldana L. Multilevel selected primary prevention of child maltreatment. Journal of Consulting and Clinical Psychology 2003; 71: 601-612.
- Pişi D. İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-sosyal özellikleri. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, 2013; 31-32.
- Polat O. Child rights and child abuse at Turkey. Toplum ve Demokrasi 2008;2(2):149–157.

- Polat O. Çocuk İstismarı. Ankara, Klinik Adli Tıp Seçkin Yayıncılık. 2009;85-133.
- Polat O. Çocuk ve Şiddet. Derya Yayınları, İstanbul, 2001:82-97.
- Rimsza ME, Schackner RA, Bowen KA, Marshall W. Can child deaths be prevented? The Arizona child fatality review program experience. Pediatrics 2002; 110(1): 11.
- Rodriguez CM, Price BL. Attributions and discipline history as predictors of child abuse potential and future discipline practices. Child Abuse Neglect 2004;28, 845-861.
- Rubin KH, Burgess KB, Hasting PD. Stability and social-behavioral consequences of toddlers inhibited temperament and parenting behaviors. Child Development 2002;73(2):483-495.
- Sarı İ. Emniyet örgütünde görevli anne-babaların fiziksel istismar potansiyellerinin belirlenmesi ve istismarla ilgili aile eğitim programının etkililiği. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2010;80-119.
- Senemoğlu N. Gelişim, Öğrenme ve Öğretim. 23. Baskı, Ankara, Yargı Yayınevi. 2013; 12.
- Snyder J, Stoolmiller M, Wilson M, Yamamoto M. Child anger regulation, parental responses to children's anger displays, and early child antisocial behavior. Social Development 2003;12(3):335-360.
- Stein MB, Jang KL, Taylor S, Vernon PA, Livesley WJ. Genetic and environmental influences on trauma exposure and posttraumatic stress disorder symptoms: a twin study. American Journal of Psychiatry 2002;159(10): 1675-1681.
- Şahin F, Taşar MA. Sarsılmış bebek sendromu ve önleme programları. Türk Pediatri Arşivi Dergisi, 2012; 47: 152.
- Şanlı D. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Yüksek Lisans Tezi, 2007;7.
- Şendil G. Çocuk, Ergen ve Anne Baba. 1. Baskı, İstanbul, Çantay Yayınları. 2003;22-24.
- Şimşek F, Ulukol B, Bingöler B. Çocuk istismarına disiplin penceresinden bakış. Adli Bilimler Dergisi 2004;3(1):47-52.
- Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. Hacettepe Tıp Dergisi 2004;35:82-86.
- Taskin N, Erkan, S. The influence of father education programs on the levels of father involvement with children: an experimental study. Hacettepe University Journal of Education 2009;37: 136-148.

- TCK 2004. Türk Ceza Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, 2004. Erişim tarihi: 07.12.2018
- TDK2018.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b915b411cf8a0.28589410, 2018. Erişim tarihi: 20.12.2018
- Telmaç NGG. Anne baba tutumlarının ve çocukların davranışsal özelliklerinin sihirli aile çizim testi ile incelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2010; 6-8.
- Temel ZF. Anne çocuk eğitim programı ve yaygınlaştırılması. Çağdaş Eğitim Dergisi 1998;23 (247):8-10.
- Tercier A. Child Abuse. In: Maer JA editor. Emergency medicine. 4th St., Louis: Mosby, 1998:1108-1118.
- Tıraşçı Y, Gören S. Çocuk istismarı ve ihmali. Dicle Tıp Dergisi 2007;34(1):70-74.
- Topbaş M. İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni 2004;3:76-80.
- Tunalı G, Gültekin G, Cantürk, G. Çocuk fahişeliği çocuk pornografisi ve hukuki düzenlemeler. Adli Psikiyatri Dergisi 2004; 1(3):29-38.
- Turhan E, Songün Ö, İnandı T. Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. Sürekli Tıp Eğitim Dergisi 2006;15:153-157.
- Tuzcuoğlu N. Bir Aile Olmak, Anne-Baba Olmanın Altın Kuralları. 1.Baskı, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları. 2004.
- Türkbay T, Akın R, Söhmen G, Söhmen T. Aile tutumları ve çocuk gelişimi üzerine etkileri. Sevgi Zihinsel Yetersizlik Araştırma Eğitim ve Haber Dergisi 1999;2(1):9-14.
- Türkoğlu R. İnternet tabanlı uzaktan eğitim programı geliştirme süreçleri. TOJET 2003;2(3):116.
- UNICEF 2004. Çocuk haklarına dair sözleşme. https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html, 2004. Erişim tarihi: 07.12.2018
- UNICEF 2010. Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf/>, 2010. Erişim tarihi: 07.12.2018
- Uslu Rİ, Kapıcı EG, Yıldırım R, Oney E. Sociodemographic characteristics of Turkish parents in relation to their recognition of emotional maltreatment. Child Abuse Neglect 2010;34:345–353.

- Uysal A. Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanılamada hemşire ve ebelerin bilgi düzeylerinin saptaması. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Yüksek Lisans Tezi, 1998;30-37.
- Uzun Ş. Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile kendilik imgesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, 2002;60-80.
- Üstündağ A, Şenol F, Mağden D. Ebeveynler çocuk istismarına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilinçlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2015; 1(2): 212-225.
- Varol A, Varol N. Bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yüksek öğretim ve ders hazırlama ilkeleri üzerine öneriler. Bilişim Teknolojileri Işığında Konferansı, Ankara, Bildiri Kitabı, 2000; 85-90.
- Wekerle C. Emotionally maltreated: The under-current of impairment? Child Abuse and Neglect 2011;35: 899-903.
- Woodhead M. Changing perspectives on early childhood: theory, research, and policy. International Journal of Equity and Innovation in Early Childhood 2006; 4(2):1-43.
- World Health Organization. Child abuse and neglect by parents and other caregivers. World Health Organization Geneva 2002;57-86.
- Yamaç A. Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin çocuklarını kabul-red düzeyi ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, 2011;18-24.
- Yavuzer H. Çocuğu Tanımak ve Anlamak. İstanbul, Remzi Kitabevi. 2003; 6.
- Yenibaş R, Şirin A. Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk. 1. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım. 2007;1-43.
- Yıldırım T. 3-6 yaşında olup anaokuluna giden çocukların annelerinde algıladıkları ebeveynlik biçimleri ile çocuk yetiştirme tutumları ve erken dönem uyum bozucu şemaların ilişkileri. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, 2013;6-12.
- Yıldız A. Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. Polis Bilimleri Dergisi 2004; 6(4):131-150.
- Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı. 24. Baskı, İstanbul, Özgür Yayınları. 2000;13-169.
- Yörükoğlu A. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. İstanbul, Özgür Yayınevi.1992;40-48.
- Yörükoğlu A. Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları. Özgür Yayınları.1996; 50-52.
- Ziyalar N. Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi. Çocuk Forumu 1999;2:31-33.

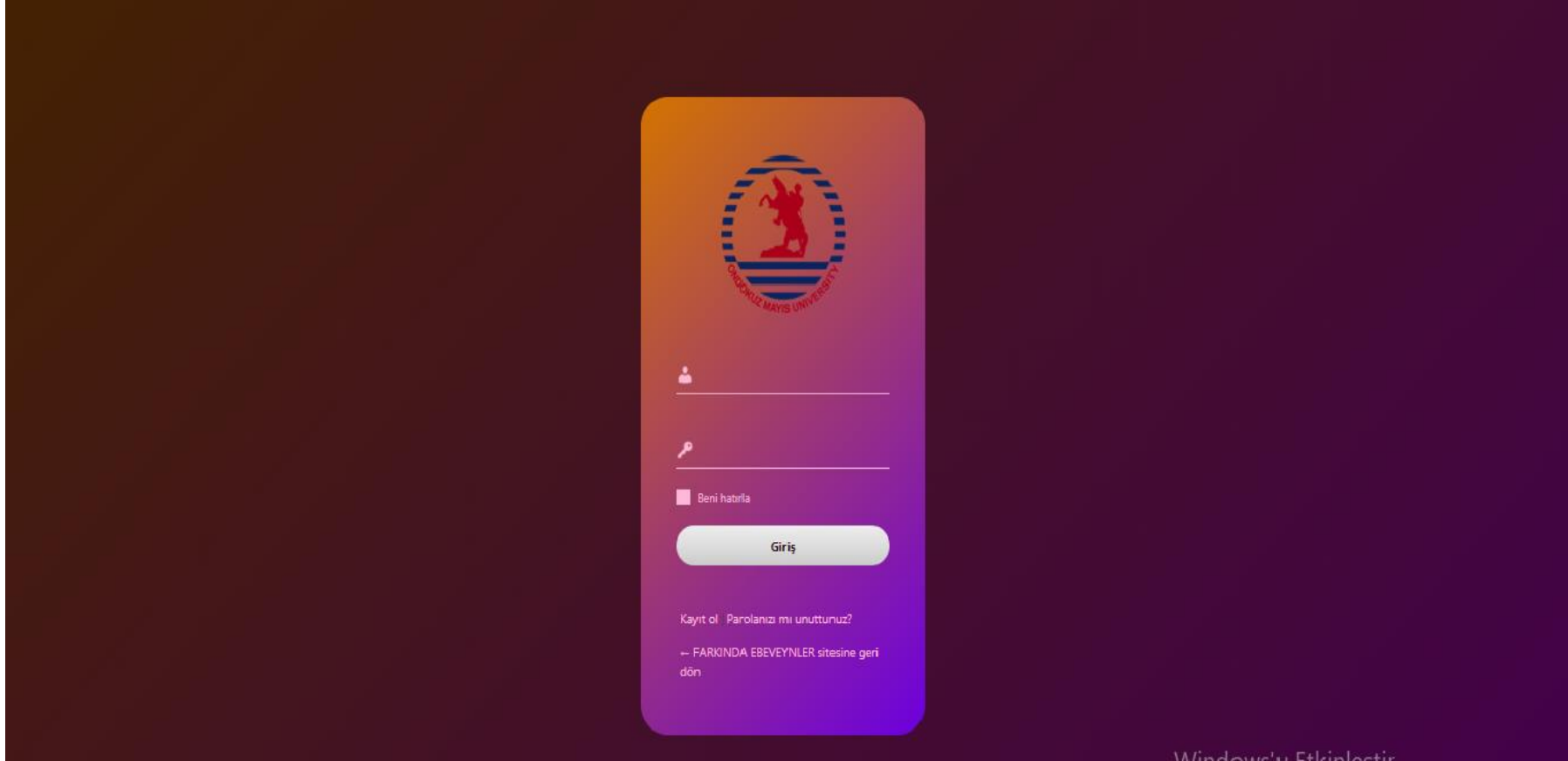
EKLER

Ek 1.Site menü ekranı

*Resim tarafıma aittir.

Ek 2. Üye giriş paneli

*Resim tarafıma aittir.

Ek 3.Video eğitimler sayfası

FARKINDA EBEVEYNLER
FARKINDA OLAN ve FARKINDA KALAN
EBEVEYNLER SİTESİ
Arş.Gör.Kübra GÜLİRMAK

ANASAYFA ARAŞTIRMA HAKKINDA ARAŞTIRMACILARI TANIYALIM ARAŞTIRMACININ İLETİŞİM BİLGİLERİ ARAŞTIRMACIYI
EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI İÇERİK VE TAKVİMİ EBEVEYNLER İÇİN FAYDALI LİNKLER VIDEO EĞİTİMLER

1 hafta eğitim k. gülirmak

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI NEDİR?

- **İSTİSMAR ÇEŞİTLERİ**
 - Fiziksel istismar
 - Duygusal istismar
 - Cinsel istismar
 - Ekonomik istismar
 - İnternette istismar
- **İHMAL ÇEŞİTLERİ**
 - Fiziksel istismar
 - Duygusal istismar
 - Toplumsal istismar
 - Eğitimsel istismar
 - Cinsel istismar

DAHA FAZLA VIDEO

1:04 / 15:41

Daha sonra izle Paylaş

2 hafta eğitim k. gülirmak

Eğitim İçeriği

- **EBEVEYN OLARAK ÇOCUKLARINIZA DUYGUSAL İSTİSMAR UYGULUYOR MUSUNUZ?**
- **ELEŞTİRİ VE DUYGUSAL İSTİSMAR ARASINDAKİ FARK NEDİR?**
- **DUYGUSAL İSTİSMARIN ÇOCUK ÜZERİNE ETKİLERİ**
- **DUYGUSAL İSTİSMAR NASIL ÖNLENEBİLİR?**
- **EBEVEYNLERİN İÇİN 10 ÖNERİ**

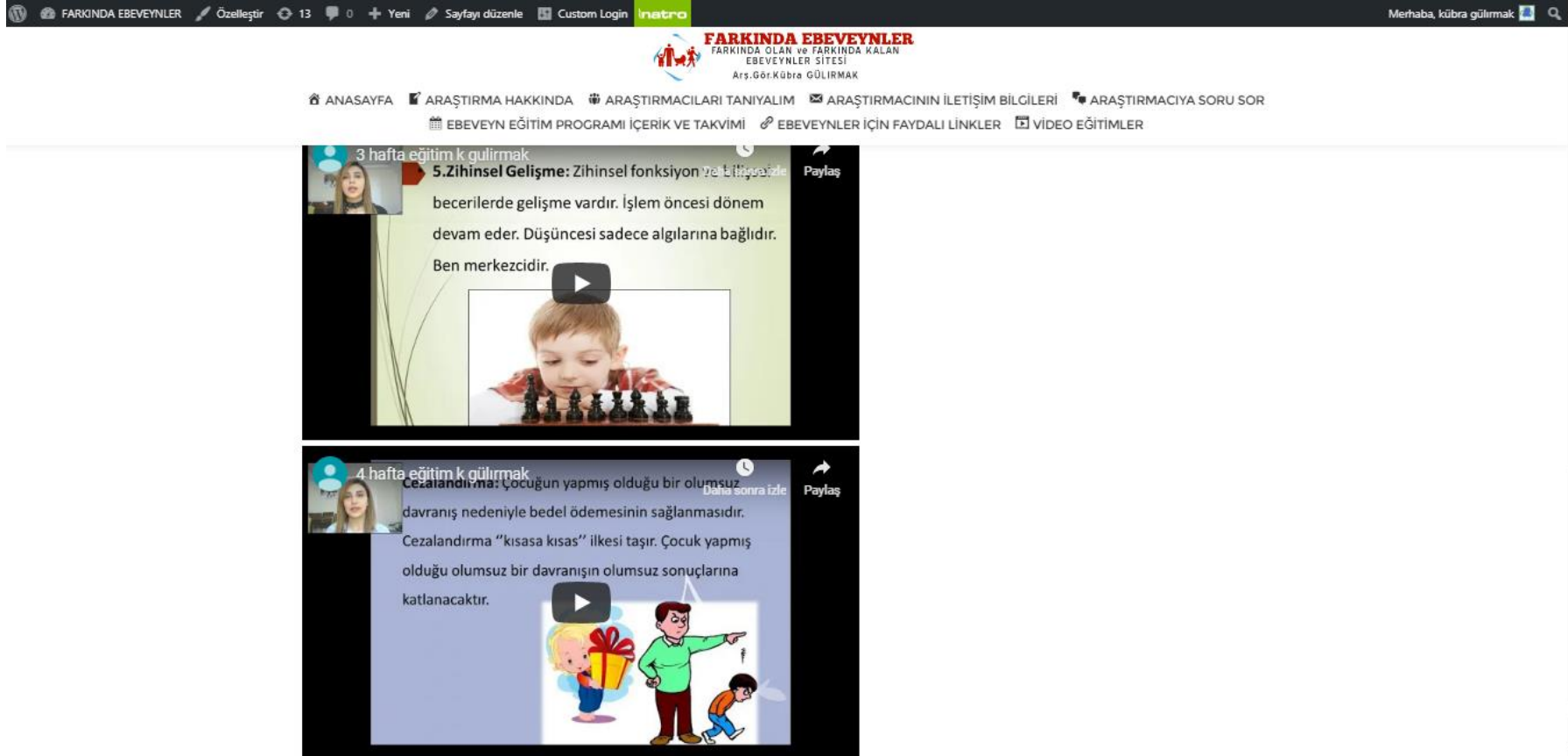
DAHA FAZLA VIDEO

0:23 / 23:07

Daha sonra izle Paylaş

*Resim tarafıma aittir.

Ek 3.Video eğitimler sayfası (devam)

FARKINDA EBEVEYNLER
FARKINDA OLAN ve FARKINDA KALAN
EBEVEYNLER SİTESİ!
Arş.Gör.Kübra GÜLİRMAK

ANASAYFA ARAŞTIRMA HAKKINDA ARAŞTIRMACILARI TANIYALIM ARAŞTIRMACININ İLETİŞİM BİLGİLERİ ARAŞTIRMACIYA SORU SOR
EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI İÇERİK VE TAKVİMİ EBEVEYNLER İÇİN FAYDALI LİNKLER VIDEO EĞİTİMLER

3 hafta eğitim k gürlemek
5.Zihinsel Gelişme: Zihinsel fonksiyon ve bilişsel becerilerde gelişme vardır. İşlem öncesi dönem devam eder. Düşüncesi sadece algılarına bağlıdır. Ben merkezcidir.

4 hafta eğitim k gürlemek
Cezalandırma: Çocuğun yapmış olduğu bir olumsuz davranış nedeniyle bedel ödemesinin sağlanmasıdır. Cezalandırma "kısasa kısas" ilkesi taşır. Çocuk yapmış olduğu olumsuz bir davranışın olumsuz sonuçlarına katlanacaktır.

*Resim tarafıma aittir.

Ek 3.Video eğitimler sayfası (devam)

FARKINDA EBEVEYNLER
FARKINDA OLAN ve FARKINDA KALAN
EBEVEYNLER SİTESİ
Arş.Gör.Kübra GÜLİRMAK

ANASAYFA ARAŞTIRMA HAKKINDA ARAŞTIRMACILARI TANIYALIM ARAŞTIRMACININ İLETİŞİM BİLGİLERİ ARAŞTIRMACIYA SORU SOR
EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI İÇERİK VE TAKVİMİ EBEVEYNLER İÇİN FAYDALI LİNKLER VIDEO EĞİTİMLER

5 hafta eğitim k. Gülirmak
Daha sonra izle Paylaş

ÇOCUK EĞİTİMİNDE ÖDÜL-CEZA YÖNTEMİ NASIL UYGULANMALI?
➤ ÖDÜLÜN NİTELİĞİ VE NİCELİĞİ NASIL OLMALIDIR?
➤ EBEVEYNLERE BAZI TAVSİYELER
➤ SONUÇ VE ÖNERİLER
➤ OYUN
➤ EBEVEYNLERE BAZI TAVSİYELER
➤ SONUÇ VE ÖNERİLER

DAHA FAZLA VIDEO

0:21 / 17:45

6 hafta eğitim k. Gülirmak
Daha sonra izle Paylaş

ÇOCUK RUH SAĞLIĞI
ÇOCUK RUH SAĞLIĞI NASIL ŞEKİLLENİR?
➤ PEDAGOGA ÇOCUĞUNUZU HANGİ DURUMLARDA GÖTÜRMELİSİNİZ?
➤ ÇOCUĞUMA BİR PSİKOLOĞA GİDECEĞİNİ NASIL AÇIKLARIM?
➤ ANNE BABANIN ÇOCUĞUN RUHSAL GELİŞİMİNE ETKİLERİ
➤ YAPILMASI GEREKENLER
➤ SONUÇ VE ÖNERİLER

DAHA FAZLA VIDEO

Windows
Windows®

*Resim tarafıma aittir.

Sosyo-Demografik Özellikler Anket Formu

Sayın Katılımcı;

Sizden gönüllü olduğunuz bilimsel çalışma kapsamında aşağıda verilen soruları cevaplamanız istenmektedir. Sorularda yanlış ve doğru cevap aranmamaktadır. Kendinize en doğru gelecek maddeyi işaretleyerek cevaplamanız araştırmanın bilimsel niteliği açısından önemlidir. Sizden alınan bu bilgiler bilimsel çalışmalar dışında başka bir yerde kullanılmayacaktır. Hiçbir zaman kimliğiniz üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Buna rağmen araştırmaya katılmama hakkına sahipsiniz.

Araştırmaya dahil olan tüm katılımcılara verecekleri cevaplar için içtenlikle teşekkür ediyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Oya Sevcan ORAK

Tez Danışmanı

Kübra GÜLİRMAK

Yüksek Lisans Öğrencisi

K_1058_G@hotmail.com

SORULAR

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: 1. Kadın () 2. Erkek()

Medeni durumunuz:

1. () Evli
2. () Bekar
3. () Boşanmış
4. () Evli Ama Eşinden Ayrı Yaşıyor

Yaşadığınız yer: 1. İl () 2. İlçe () 3. Köy ()

Eğitim durumunuz:

1. () Ortaöğretim
2. () Lisans
3. () Lisansüstü

Eşinizin eğitim durumu?

1. () Ortaöğretim
2. () Lisans
3. () Lisansüstü

Çalışma durumunuz:

1. Evet ()

2. Hayır ()

Mesleğiniz (lütfen belirtiniz):

Eşinizin mesleği (lütfen belirtiniz):

Algılanan gelir durumunuz:

1. İhtiyaçlarımızı karşılayabiliyoruz ()

2. İhtiyaçlarımızı karşılayamıyoruz ()

Çocuğunuzun yaşlarını ve cinsiyetlerini belirtiniz?

	Yaş	Cinsiyet
1.Çocuk		
2.Çocuk		
3.Çocuk		
4.Çocuk		

Çocuğunuzun herhangi bir fiziksel hastalığa sahip olma durumu?

1.Evet

2.Hayır

Çocuğunuzun herhangi bir ruhsal bir hastalığa sahip olma durumu?

1.Evet

2.Hayır

Daha önce duygusal istismar ve/veya çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili eğitim aldınız mı?

1. Evet () (lütfen belirtiniz)..... 2. Hayır()

Ek 5: Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği (PARI)

Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)

Soru listesindeki ifadeler hakkındaki görüşünüzü her ifadenin karşısındaki sayılardan birini daire içine alarak bildiriniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış cevap yoktur. Bütün soruların cevaplandırılması test için çok önemlidir. Teşekkürler.

Çok uygun buluyorum=4 Oldukça uygun buluyorum=3

Biraz uygun buluyorum=2 Hiç uygun bulmuyorum=1

SORULAR	4	3	2	1
1. Çocuk yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.				
2. Anne ve babalar, çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.				
3. Çocuk boşa geçen dakikalarını bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur				
4. Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır				
5. Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir.				
6. Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.				
7. Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki zamanını boşa geçirmesi affedilemez.				
8. Babalar biraz daha şefkatli olsalar anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.				
9. Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de anne ve babanın istediğini yapabilmek için yeterince özgür olmamasıdır.				

10. Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.				
11. Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir				
12. Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.				
13. Büyükler, çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha düzgün daha akıcı olur.				
14. Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek bir annenin görevidir.				
15. Anne babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidir.				
16. Bütün genç anneler, bebek bakımından beceriksiz olacaklarından korkarlar.				
17. Eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa hangi anne olursa olsun sonunda çocuklar sinirine dokunur				
18. Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklemeli, biraz da kendilerini çocuklarına uymalıdır.				
19. Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babaların daha anlayışlı olmalarını dilerlerdi.				
20. Bir çocuğa ne olursa olsun dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.				

21. Çocuklar bencil olduklarında ve hep bir şeyler istediklerinde, annenin tepesinin atması çok normaldir				
22. Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun buluyorlarsa bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.				
23. Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.				
24. Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.				
25. Küçük bir çocuk cinsiyet konusundan sakınmalıdır.				
26. Bir annenin çocuğu hakkında herşeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuk onun bir parçasıdır.				
27. Uyanık bir anne baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.				
28. Çocuklar, anne babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidir.				
29. Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar.				
30. Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.				
31. Genç bir kadın henüz gençken yapmak istediği pek çok şey olduğu için, anne olunca kendisini kötü hisseder.				
32. Anneler çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerin feda eder.				
33. Babalar daha az bencil olsalar kendilerine düşen görevi yaparlardı.				
34. İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden				

korumalıdır.				
35. Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.				
36. Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.				
37. Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne babaya uymalarını istemek doğru değildir.				
38. Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.				
39. Bir çocuğa başı derde girdiğinde dövüşmek yerine büyüklere başvurmaları öğretilmelidir.				
40. Anne baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemez.				
41. Ev bakımından ve idaresinde en kötü şeylerden biri de kişinin kendini evde tutuklanmış gibi hissetmesidir				
42. Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.				
43. Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmemeleri gerekir.				
44. Çocukların sorunlarına eğilirseniz sizi oyalamak için birçok masal uydururlar.				
45. Eğer anne-babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.				

46. Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektikleri için çocuklar onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.				
47. Bir çocuk eninde sonunda anne-babasıninkinden daha üstün bir akla sahip olamayacağını öğrenir.				
48. Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştirmiyorsa belki de, bu babanın evde kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.				
49. Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.				
50. Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörü ile karşılanamaz.				
51. Anne babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler aramaları ve boşa zaman geçirmeleri gerektiğini öğretmelidirler.				
52. Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.				
53. Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.				
54. Kendi haklarına sahip olabilmesi için bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.				
55. Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusu verir.				
56. Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.				
57. Anne babalar çocuklarını, kendi				

kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.				
58. Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.				
59. Çocukların toplantılarıyla, kız erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.				
60. Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.				

Ek 6: Çocuğa yönelik ana-baba tepkileri anketi (Duygusal istismar farkındalık ölçeği)

Çocuğa Yönelik Ana-Baba Tepkileri Anketi (Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği)

Aşağıda, çocuk eğitimi ve disiplini ile ilgili öyküler yer almaktadır. Sizden, her bir öyküde belirtilen ana ya da baba davranışını değerlendirmeniz beklenmektedir. Öyküde belirtilen ana-baba davranışının, çocuğun ruhsal gelişimi açısından yararlı sonuçlar sağlayabileceğini düşünüyorsanız “uygun” ya da “kesinlikle uygun” seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Buna karşın, ana-baba davranışının çocuğun ruhsal gelişimi açısından işe yaramayacağını ya da çocuğa zarar verebileceğini düşünüyorsanız “uygun değil” ya da “kesinlikle uygun değil” seçeneklerinden birini işaretleyiniz.

SORULAR	Kesinlikle Uygun değil	Uygun	Uygun	Kesinlikle Uygun
1.Üç yaşındaki Ayşe annesinin sözünü dinlemeyip koşunca düştü. Ağlayarak annesine sarılmak istedi. Annesi ders olsun diye Ayşe'nin kendisine sarılmasına izin vermedi ve kızgınlığını belli etti. Koltukta oturup yanlış hareketini düşünmesini söyledi.				
2.Mehtap 10 yaşındaydı ve 6 yaşındaki kardeşini çok kıskanıyordu. Kardeşi onu kızdırdığında “salak şişko” diye bağırdı. Tartışma büyüyünce babaları “Benim kafam şişti. İçeriye gidin, kozunuzu orada paylaşın, kavganız bitince çıkarsınız” diyerek ikisini birden odalarına gönderdi.				
3.Sekiz yaşındaki Ali top oynamaya çok düşküncüydü. Annesi hava kararmadan eve gelmesini söylemişti. Hava karardığı halde Ali eve gelmeyince annesi çok merak etti. Eve bir saat geç gelen Ali'ye küstü, konuşmadı. Daha sonra eve gelen eşine durumu anlatırken “Hak etmişti” dedi.				
4.İki yaşındaki Filiz iştahsızdı ve yemek yememek için inatlaşıyordu. Annesi doğru dürüst beslenmezse hastalanacağından korkuyordu. Ağzına verilen kaşığı reddettiği zaman annesi “Yemezsen giderim bak!” dediğinde Filiz'in o lokmayı kabul ettiğini gördü.				

<p>5.Yedi yaşındaki Özge, annesi-babası ve akrabalarıyla pikniğe gittiğinde ağaca çıkan diğer çocuklara özenip kendisi de tırmanmak istedi. Babası ise, düşeceğinden korkup “düşersen bacağın kırılır, hastanede iğne yaparlar, piknikte top oynanır” diyerek izin vermedi.</p>				
<p>6. Can iki yaşına geldiğinde yemeğini kendisi yemek istedi. Yeterince beslenemediği ve döküp saçtığı için annesi onu kendisi doyurmayı tercih etti.</p>				
<p>7.Batuhan 8 yaşındaydı ve bahçede oynamayı çok sevdi. Tuvaleti geldiğinde oyunu bırakıp tuvalete gitmek istemedi. Çişini kaçırdığında annesi pek üzerinde durmadı ve “Gelecek sefere tuvalete yetişmeye çalış” diyerek üstünü değiştirdi.</p>				
<p>8.On iki yaşındaki Sedat’ın dersleri iyi gitmiyordu. Babası, ders çalışmasını sağlamak için ona aileyi geçindirmek için çektiği sıkıntıları anlattı. Sonra sakince, ondan beklenen tek şeyin ders çalışmak olduğunu ve bunca özveriye layık olabilmesi için notlarını düzeltmesi gerektiğini söyledi.</p>				
<p>9.On üç yaşındaki Merve matematik dersinde sınav notunu 2’den 4’e çıkardığında annesi pek memnun olmuş görünmedi. Annesi Merve’nin istese daha iyisini yapabileceğini biliyordu ve 4’ü yeterli görmesini istemedi. Annesine göre dersini tam öğrenmek Merve’nin göreviydi zaten.</p>				
<p>10.Nilsu 3 yaşına basmasına rağmen, artık iyice eskimiş-yıpranmış olan bebeğini gittiği her yere taşıyordu. Babası Nilsu’nun eskipüskü bebeğini her yere taşınmasına izin verdi.</p>				

<p>11. Mehmet, 10 yaşındaydı. Yaşıtı olan kuzeni Can çok sakın ve söz dinleyen bir çocuktur. Annesi ve babası, haşarı Mehmet'in kendilerini utandıran davranışları karşısında içlerinden "Keşke Can gibi davranabilse bazen..." diye geçirdiler. Bu duygularını Mehmet'e hiç belli etmedilerse de, bazen Can'ı ona örnek gösterdikleri oldu.</p>				
<p>12. Babası 4 yaşındaki Fatih'e vurmazdı. Çok hareketli bir çocuk olan Fatih çok kızdırdığında onu "bacaklarını kırmak" ya da "kulaklarından tavana asmak" ile tehdit ettiği oldu ama Fatih bunları hiç ciddiye almadı.</p>				
<p>13. Altı yaşındaki Aydın'ın annesiyle babası kavga ediyorlardı. Bir ara annesi aniden pencereyi açtı ve babasına "Daha fazla üzerime gelersen atarım kendimi!" diye bağırdı.</p>				
<p>14. Annesi 5 yaşındaki Selin'i doktora götürecekti. Evden çıkmadan önce onunla konuşarak, muayene sırasında sakın ve sessiz olması, hiç ağlamaması ve doktor ne derse yapması gerektiğini anlattı.</p>				
<p>15. On iki yaşındaki Cihan araba kullanmaya çok hevesliydi. Bu konuda yetenekli olduğunu düşünen babası, yolda kimse yokken Cihan'ın arabayı kullanmasına izin verdi.</p>				
<p>16. Annesi ve babası, 9 yaşındaki Murat'ın çekingen bir çocuk olmasına üzüyorlardı. Arkadaşları tarafından ezilmesini istemedikleri için, eve hırpalanarak geldiğinde ona "Bir daha o çocuk sana vurursa, sen de ona vur." diyerek kendini savunmasını önerdiler.</p>				
<p>17. Aşırı hareketli bir çocuk olan 2 yaşındaki Alper, gittiği her yerde çevresindekilerin olumsuz</p>				

eleştirilerine maruz kalıyordu. Bu nedenle annesi, Alper'i uzun süre sakin kalması beklenen ortamlara götürmedi.				
18. Üç yaşındaki Sevgi'nin babası eve geldiğinde çok yorgundu. Biraz televizyon izlemek ve gazetesini okumak istiyordu. Yemekten sonra Sevgi üzerine tırmanıp oynamak istediğinde "Biraz kendini oyalamayı öğrensin. Sürekli birilerinden ilgi bekleme." diye düşünerek onun davranışlarına tepki vermedi.				
19 Anıl oldukça başarılı 7. sınıf öğrencisiydi. Bundan gurur duyan anne ve babası Anadolu Lisesine girmesini çok istiyorlardı. Okul sonrası ve hafta sonları dershaneye giden Anıl'ın evde test çözebilmesi için sınava kadar arkadaşlarıyla futbol oynamamasına karar verdiler.				
20 Bartu 4 yaşındayken her şeyi abartarak anlatmayı çok sevdi. Bir gün yine oynadığı maçta 30 gol attığını söylediğinde, annesi "Arkadaşlarınla ne güzel oynuyorsun" dedi ve doğruyu söylemesi için O'nu uyarmadı.				
21.Seda 2 yaşındayken kardeşi doğdu. Annesi çok meşguldü ve çabuk yoruluyordu. Seda'yı sağlık kontrollerine götüremediği için aşıları eksik kaldı.				
22.Tolga 13 yaşında okul başarısızlığı olan bir çocuktur. İlköğretimi bitirdiğinde ailesi parasal güçlükleri de olduğu için Tolga'nın liseye devam etmeyip bir işe girmesini sağladılar				
23.Sekiz yaşındaki Tahir'in annesi ve babası sık sık kavga ederlerdi. Bir tartışma sırasında odasına gönderilen Tahir annesine bir zarar geleceğinden korktuğu için odasından çıkıp annesiyle babasını ayırmaya çalıştı. Tartışma alevlenince babası bazen dayanamayıp				

annesine vurdu, sonra da özür diledi				
24.Ferah 4 yaşındayken bazen oyuna dalıp kakasını tutuyor, sonra da dayanamayıp kaçırıyordu. Çamaşır yıkamaktan bıkan annesi, Ferah kakasını kaçırdığında bir daha tekrarlamasın diye poposuna vurdu.				
25. Ertan 9 yaşında, çok hareketli ve sakar bir çocuktur. Laftan sözden anlamadığı için yaramazlıklarını durdurmak amacıyla babası bir gün onu terlikle dövdü.				
26. Tülay 7 yaşında, oldukça mızmız bir çocuktur. İsteklerini ağlayarak elde etmeye çalışır. Annesinin çabaları Tülay'ı bu huyundan vazgeçirmeye yetmemiştir. Oldukça sessiz ve sabırlı bir kişi olan babası bağırır ve Tülay ancak o zaman ağlamasını durdurabilirdi				

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
27.12.2017	12	2017/ 272-322

KARAR NO:
2017 – 294

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Oya Sevcan ORAK'ın danışmanlığında Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Arş. Gör. Kübra GÜLİRMAK'ın "Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İhmal ve İstismarı Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Farkındalık Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi" konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket ve bilgisayar ortamında eğitim ve test uygulama çalışması okunarak görüldü.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Oya Sevcan ORAK'ın danışmanlığında Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Arş. Gör. Kübra GÜLİRMAK'ın "Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İhmal ve İstismarı Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Farkındalık Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi" konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket ve bilgisayar ortamında eğitim ve test uygulama çalışmasının kabulüne oybirliği ile karar verilmiştir.

ASLI GİBİDİR.

Ek 8: Kurum izni

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi

Sayı : 15374210-044-E.11203
Konu : Anket Çalışması Hk.

29/01/2018

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 26/01/2018 tarihli ve 93771576-302.08.01-E.10523 sayılı yazınız.

Enstitünüz Hemşirelik Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Kübra GÜLİRMAK'ın "Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İstismarı ve İhmali Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Farkındalık Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi" konulu tez çalışmasını Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezine bağlı çocuk polikliniklerine başvuran ebeveynlere uygulama isteği uygun görülmüştür.
Gereğini bilgilerinize arz/rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof. Dr. Recep SANCAK
Merkez Müdürü

Adres: Ondokuz Mayıs Üniversitesi 55139 Kurupelit / SAMSUN
Telefon: 0362 312 19 19 Faks: (362) 457 60 29
Elektronik Ağ: <http://www.omu.edu.tr/>

5070 Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile üretilmiştir.

Ek 9: PARI ölçek kullanım izni

KE: PARI ölçeği kullanım izni

Kimden: [Serap Özer](#)
Kime: [Kübra GÜLİRMAK](#)

Sayın Kübra Gülirmak,
Tez çalışmanızda Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu ölçeğini kullanabilirsiniz, iyi çalışmalar.
Serap Özer

From: Kübra GÜLİRMAK <kubra.gulirmak@omu.edu.tr>
Sent: Tuesday, December 4, 2018 9:48:49 AM
To: Nur Serap Özer
Subject: PARI ölçeği kullanım izni

Merhabalar hocam,
Ben Ondokuz Mayıs Üniversitesi Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı'nda görev yapmakta olan Arş. Gör. Kübra GÜLİRMAK, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu ölçeğinizi (PARI) "Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İhmal ve İstismarı Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Farkındalık Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi" isimli yüksek lisans tezimde kullanmam konusunda gerekli izni vermenizi rica ediyorum, iyi çalışmalar diliyorum.

Arş. Gör. Kübra GÜLİRMAK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı
03623121919/6306

UYARI: Bu e-posta ve ekleri sadece gönderilen adres sahiplerine aittir. Bu mesajın yanlışlıkla tarafınıza ulaşmış olması halinde, lütfen göndericiye derhal bilgi veriniz ve mesajı sisteminizden siliniz. TED Üniversitesi bu mesajın içeriği, ekleri ve zamanında, güvenli ve hatasız gönderimini ile ilgili olarak hukuksal hiçbir sorumluluk kabul etmez.

NOTIFICATION: The information contained in this e-mail and any files transmitted with it are intended solely for the use of the individual or entity to whom they are addressed. If you received this message in error, please immediately notify the sender and delete it from your system. TED University does not accept any legal responsibility for the contents, attachments, security of this message.

--
This message has been scanned for viruses and dangerous content by MailScanner, and is believed to be clean.

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gidin.

Ek 10: DİFÖ kullanım izni

E eminegulkapci@gmail.com ☆
eminegulkapci@gmail.com
E-posta gönder

İm sonuçlar

Emine Gül Kapçı
İLT:Duygusal İstismar Farkındalı...
basarılar emine 19 Aralık 2017 ...
20.12.2017
Gelen Kutusu

duygusal orsele...

[Bilinmeyen]
(Konu yok)
ÇOCUĞA YÖNELİK ANA-BABA TEP...
20.12.2017
Dosyalar

İLT:Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFÖ) hakkında rica

Merhabalar;
Ben Ondokuz Mayıs Üniversitesi Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalında görev yapmakta olan Arş.Gör.Kübra GÜLİRMAK Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği'nizi yapmayı planladığım yüksekisans tezimde kullanmak istiyorum. Ölçeğinizi kullanmaya müsaade eder misiniz? Eğer kullanmaya müsaade ederseniz ölçeğinizi benimle paylaşmanızı rica ediyorum.. Şimdiden teşekkür eder kolaylıklar dilerim.

Windows 10 için [Posta](#) ile gönderildi

KG kübra gülirmak
Sal 19.12.2017, 14:26
Windows 10 için [Posta](#) ile gönderildi

EK Emine Gül Kapçı - eminegulkapci@gmail.com >
Car 20.12.2017, 23:44
Slz

duygusal orseleme olcek ...
73 KB

İndir OneDrive'a kaydet

basarılar
emine

19 Aralık 2017 14:26 tarihinde kübra gülirmak <k.1058.g@hotmail.com> yazdı:

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAY FORMU

Sayın katılımcı;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisiyim. “Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İhmal ve İstismarı Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Farkındalık Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi” başlıklı tez çalışmasına katılmanız için sizden izin istiyorum. Bu çalışmaya katılmanız halinde e-mail adreslerinize çalışmanın başında ve sonunda olmak üzere iki kez mail aracılığıyla anket formları gönderilecektir. Ayrıca araştırmaya katılan ebeveynlere web tabanlı duygusal istismarı önleme eğitim programı uygulanacaktır. Her hafta farklı bir modüler eğitim uygulanacak olup, tüm eğitim uygulaması toplam 6 hafta devam edecektir. Eğitime katılan ebeveynlere modüler eğitimin dışında web sitesi üzerinden farklı sekmelerin yer aldığı, sizler için faydalı olabilecek faydalı linkler sunulacaktır. Ayrıca araştırmacının cevaplayacağı soru sorma alanları oluşturulacaktır. Araştırmayı 6 hafta boyunca eksiksiz takip etmeniz, tüm videoarı baştan sona izlemeniz, siteye haftalık en az bir kez giriş çıkış yapmanız gerekmektedir. Araştırma esnasında ruhsal sağlık durumunuzda, çocuğunuzla birlikte yaşama durumunuzda, internet, bilgisayar veya e posta kullanım durumunuzda herhangi bir değişiklik olduğunda araştırmacıya bildirmeniz gerekmektedir. Bu uygulamalar bilimsel çalışmanın yöntemi gereği araştırmaya katılan ebeveynlerin bir kısmına çalışma tamamlandıktan sonra uygulanacaktır. Bu araştırmaya katılmanız bilimsel bir çalışmaya destek vermeniz açısından önemlidir. Buna rağmen araştırmaya katılmama hakkına sahipsiniz. Ayrıca çalışma sırasında araştırmaya devam etmeme ve ayrılma hakkına sahipsiniz. Sizden alınan bu bilgiler bilimsel çalışmalar dışında başka bir yerde kullanılmayacaktır. Hiçbir zaman kimliğiniz üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya dahil olan tüm katılımcılara içtenlikle verecekleri cevaplar için teşekkür ediyorum.

Kübra GÜLİRMAK
Yüksek Lisans Öğrencisi

Gönüllünün Açıklamayı yapan Araştırmacının

Adı-soyadı: Kübra GÜLİRMAK

İmzası:

Adı-soyadı:

Adresi:

Telefonu:

E-mail adresi:

İmzası:

Rıza alma işlemine başından sonuna tanıklık eden kuruluş görevlisinin

Adı-soyadı:

İmza

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Kübra GÜLİRMAK

Doğum Yeri: Erzincan

Doğum Tarihi: 11.09.1992

Medeni Hali: Bekâr

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce, Almanca

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl): Atatürk Üniversitesi/ Hemşirelik Bölümü -2015

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl:

1.Erzurum Bölge Eğitim Hastanesi- Hemşire, 2015-2016

2.Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü/ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, 2016-Halen

E-posta: kubra.gulirmak@omu.edu.tr